

СЪДЪРЖАНИЕ

А. Въведение	2
1. Програма “Разделени деца в Европа” (ПРДЕ)	2
2. Определение	2
3. Насоки за добра практика	3
4. Съкращения и акроними, използвани за препратки	3
Б. Основни принципи	7
Б 1. Висш интерес	7
Б 2. Не-дискриминация	7
Б 3. Право на участие	8
Б 4. Зачитане на културната идентичност	8
Б 5. Превод	9
Б 6. Конфиденциалност	9
Б 7. Информация	10
Б 8. Сътрудничество между организациите	10
Б 9. Обучение на служителите	11
Б 10. Дългосрочност	11
Б 11. Навременност	11
В. Добри практики	12
В 1. Достъп до територия	12
В 2. Деца, жертви на трафик	13
В 3. Разделени деца мигранти	14
В 4. Идентификация	15
В 5. Издирване на семейството и установяване на контакт	15
В 6. Назначаване на настойник или съветник	16
В 7. Регистрация и издаване на документи	17
В 8. Определяне на възрастта	18
В 9. Свобода от задържане	18
В 10. Право на участие	19
В 11. Временни грижи – здраве, образование и обучение	20
В 11.1 Временни грижи	20
В 11.2 Здраве	21
В 11.3 Образование, език и обучение	22
В 12. Процедура за предоставяне на бежански статут или убежище	24
В 12.1 Минимални процедурни гаранции	25
В 12.2 Критерии за вземане на решение по молба за закрила от дете	26
В 13. Трайни или дългосрочни решения	28
В 13.1 Оставане в приемащата/предоставящата убежище страна	28
В 13.2 Събиране на семейството	28
В 13.3 Интеграция	29
В 13.4 Осиновяване	30
В 13.5 Самоличност и националност	31
В 13.6 Завръщане в страната на произход	31
Приложение I, Социална история	33
Приложение II, Международно и регионално право, политика и ръководни принципи	34
Приложение III, Препратки	38

A. Въведение

1. Програма “Разделени деца в Европа” (ПРДЕ)

ПРДЕ е съвместна инициатива на Международния алианс “Спасете децата” и на Върховния комисар на ООН за бежанците. Програмата се основава на допълващите се мандати и опита на двете организации.

ВКБООН носи отговорност за осигуряване закрилата на деца бежанци и на деца, търсещи убежище. Международният алианс “Спасете децата” се грижи за реализацията на правата на всички деца.

Целта на програмата е да осигурява защита правата и висшият интерес на разделените деца, пристигнали или преминаващи през Европа, чрез установяването на обща политика и ангажираност за най-добро приложение на национално и европейско ниво. Като част от този процес, програмата развива сътрудничество между организации, работещи с разделени деца в европейските страни.

2. Определение

“Разделени деца” са деца под 18-годишна възраст, които се намират извън страната си на произход и са разделени от двамата си родители или от лицата, които според закон или обичай са се грижели за тях. Някои деца са сами, докато други, които също са грижа на ПРДЕ, може да живеят с далечни роднини. Всички тези деца са разделени и имат право на международна закрила по силата на широк спектър от международни и регионални документи. Разделените деца може да търсят убежище поради страх от преследване или поради липса на закрила, породена от нарушаване на човешките права, въоръжени конфликти или размирици в собствената им страна. Те може да са жертва на трафик за сексуална или друг вид експлоатация, а може да са пътували до Европа, за да избегнат условията на тежки лишения. (КПА, чл. 1 и 22; Хагска конвенция за защита на децата, 1996 г., чл.6; ВКБООН, ръководни принципи, параграф. 3.1; ЕСБИ (деца) параграфи. 8 и 11; Резолюция на ЕС за непридружени непълнолетни, чл.1(1); Протокол за предотвратяване, премахване и наказание на трафика на хора, особено жени и деца, чл. 2а и 3г; Протокол срещу контрабандата на мигранти по земя, въздух и море, чл. 14 и 19).

Програмата “Разделени деца в Европа” използва думата “разделени” вместо “непридружени”, тъй като тя по-добре дефинира основния проблем, пред който са изправени подобни деца. А именно, че те са останали без грижа и закрила от техните родители или законен настойник и вследствие от тази раздяла страдат в социалния и психологическия смисъл на думата. Някои деца са “придружени” когато пристигат в Европа, но придружаващите ги възрастни не винаги са способни или подходящи да поемат отговорността и грижите за тях.

“Международна закрила” е необходима, тъй като разделените деца са напуснали общността и страната си и са пътували до или през Европа.. Положението, в което се намират, ще изисква грижите на родната им страна и на страната, където живеят в момента. Поради тази причина, мерките по закрила, в според международното право,

стандартите за човешки права и съответното национално законодателство са крайно необходими.

Понастоящем ПРДЕ включва партньори от следните европейски страни: Австрия, Белгия, България, Германия, Гърция, Дания, Естония, Испания, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Люксембург, Норвегия, Обединеното кралство, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Словения, Унгария, Финландия, Франция, Холандия, Хърватска, Чешка република, Швейцария и Швеция.

3. Насоки за добра практика

Насоките имат за цел ясно да опишат политики и практики, необходими за осигуряване и защита правата на разделените деца в Европа. Насоките се базират основно на Конвенцията на ООН за правата на детето (КПД) и на следните два документа: Ръководни принципи на ВКБООН за политиките и процедурите по отношение на непридружени деца, търсещи убежище, от февруари 1997 г., наричан тук “Ръководни принципи на ВКБООН” и Становище относно децата бежанци на Европейския съвет по бежанци и изгнаници от ноември 1996 г., наричан тук ЕСБИ (деца).

В Насоките има препратки към съответните международни и регионални нормативни актове, политики и ръководни принципи. Те са изброени изцяло в Приложение II.

Това е третото издание на Насоките за добра практика (НДП) на ПРДЕ. Трябва да се подчертае, че става дума за документ, който отразява динамичното развитие на защитата на човешките права и проблемите, специално по отношение на разделените деца. В Насоките за добра практика не се изброяват изчерпателно стандарти за добра практика, а по-скоро представляват рамка за действие и защита, която можем да продължим да развиваме в бъдеще.

В този смисъл, към множество актуални въпроси трябва да се пристъпи по-директно и изчерпателно в бъдещите издания на НДП. Такива въпроси са: застъпване за правата на децата войници, защита на децата, жертва на трафик, и на социалните и икономическите права на всички разделени деца, включително достъп до професионално образование и възможности за работа.

Повече подробности относно тези теми и защитата правата на разделените деца можете да намерите на нашата уеб страница. Вашето мнение и коментари за НДП ще помогнат за подобряване на съвместната ни работа в тази насока.

4. Съкращения и акроними, използвани за препратка

ВДПЧ	Всеобща декларация за правата на човека, 1948 г.
ВКБООН	Върховен комисар на ООН за бежанците
ВКБООН, наръчник	Наръчник на ВКБООН за процедурите и критериите при определяне на статута на бежанец, 1992 г.

ВКБОООН-ПЗ ВКБОООН, програма за защита, 2002 г.

ВКБОООН, Ръководни принципи на ВКБОООН за политиките и
ръководни процедури спрямо непридружени деца, търсещи убежище, 1997 г.
принципи

ВКПЧОООН Върховен комисар на ООН за правата на човека

Дъблин II Регламент на Съвета на ЕС (ЕС) № 343/2003 за критериите и
механизмите за определяне на страната членка, отговорна за
разглеждането на молба за убежище, подадена в една от страните
членки от гражданин на трета страна

ЕКПЧ Европейска конвенция за защита правата на човека и основните
свободи, 1950 г.

ЕСБИ Европейски съвет за бежанци и изгнаници: Становище относно деца,
(деца) бежанци, 1996 г.

ЕСБИ Европейски съвет за бежанци и изгнаници: Становище относно
(интеграция) интеграцията на бежанци в Европа, декември 2002 г.

ЕС дир., Директива на Съвета 2003/9/ЕС относно минималните стандарти за
прием прием на лица, търсещи убежище

ЕС дир., Директива на Съвета 2003/86/ЕС за правото на събиране на семейства
семейства

ЕС рез. Резолюция на ЕС за непридружени непълнолетни, граждани на трети
страни, 1997 г.

ЕС рез., Резолюция на Съвета на ЕС относно минималните гаранции при
минимум процедурите по предоставяне на убежище, 1995 г.

КБДОО Конвенция за борба срещу дискриминацията в областта на
образованието, 1960 г.

КНЛБГ Конвенция за намаляване случаите на лица без гражданство, 1961 г.

Конвенция Конвенция на ООН за статута на бежанците, 1951 г.
за бежанците
от 1951 г.

КПД Конвенция на ООН за правата на детето, 1989 г.

КПДОЖ Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по
отношение на жените, 1979 г.

Насоки за добра практика, 2004 г.

КПИ	Конвенция против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, 1984 г.
МКПРД	Международна конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация, 1965 г.
МКПРМ	Международна конвенция за защита правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства, 1990 г.
МОТ	Конвенция относно забраната и незабавните действия за ликвидирането на най-тежките форми на детски труд, МОТ К182, 1999 г.
МПГПП	Международен пакт за граждански и политически права, 1966 г.
МПИСКП	Международен пакт за икономически, социални и културни права, 1966 г.
МСС	Международна социална служба
ОССЕ	План за действие на ОССЕ за борба с трафика на човешки същества, министерска среща, Маастрихт , 2003 г.
Протокол срещу контрабандата	Протокол срещу контрабандата на мигранти по земя, въздух и вода, догълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната контрабандата организирана престъпност, 2000 г.
Протокол срещу трафика на хора	Протокол за предотвратяване, премахване и наказание на трафика на хора, особено жени и деца, догълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, 2000 г.
Протокол 1 към КПД	Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография, 2000 г.
Протокол 2 към КПД	Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно участието на деца във въоръжени конфликти, 2000 г.
РСМНС	Римски статут на Международния наказателен съд, 1998 г.
Ръководни принципи на ООН за ПЧ и трафика на хора	Ръководни принципи на ВКПЧООН за правата на човека и трафика на хора, E/2002/68/Доб.1, 20 май 2002 г.
СЕ	Съвет на Европа

Насоки за добра практика, 2004 г.

- СЕ министри, Препоръка № R (91) 11 на Комитета на министрите относно
91 г. сексуалната експлоатация, порнографията и проституцията, както и
трафика на деца и млади възрастни
- СЕ министри, Препоръка № R (2000) 11 на Комитета на министрите относно
2000 г. борбата с трафика на човешки същества с цел сексуална експлоатация
- СЕ, млади Препоръка 1596 (2003) на Парламентарната асамблея на Съвета на
мигранти Европа. “Ситуация на младите мигранти в Европа”
- СЕ преп., Препоръка № 1547 (2002) на Парламентарната асамблея на Съвета на
експулсиране Европа за процедурите за експулсиране в съответствие с правата на
човека и за извършването им със зачитане на сигурността и
достойнството
- СЕ преп., Препоръка 1475 (2000) на Парламентарната асамблея на Съвета на
летища Европа. Пристигане на търсещи убежище на европейски летища
- СЕ преп., Препоръка 1309 (1996) на Парламентарната асамблея на Съвета на
обучение Европа за обучение на персонала, който посреща търсещи убежище
на персонала на граничните пунктове
- Хагска Хагска конвенция за закрила на детето и сътрудничество при
конвенция, международното осиновяване, 1993 г.
1993 г.
- Хагска Хагска конвенция за юрисдикцията, приложното право, признаването
конвенция, и сътрудничеството съгласно родителската отговорност и мерките за
1996 г. защита на детето, 1996 г.

Б. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

Това са принципите, залегнали в основата на Насоките за добра практика, и те трябва да бъдат вземани предвид при всички етапи на полагане на грижи и на услуги за разделените деца.

** Моля, обърнете внимание на факта, че при първата им поява повечето препратки са придружени от текст, който е само извадка или сбит вариант на съответния член или параграф. Самият текст или връзка към него могат да бъдат намерени в Приложение III, което се намира в края на изданието и където са събрани препратките. Тези, които желаят да се позоват на членове от закона или на политики за защита правата на разделените деца, трябва да се отнесат към пълния текст на документите. **

1. Висш интерес

Висшият интерес на децата е първостепенно съображение при всички действия, които ги засягат.

- * ВКБООН, наръчник, параграф 14
- * ВКБООН, ръководни принципи, параграф 1.5
- * ЕСБИ (деца), параграф 4
- * КПД, чл. 3(1): При всички отнасящи се до децата действия ... висшият интерес на децата е първостепенно съображение.
- * МПИСКП, чл. 10(3): Вземат се специални мерки за защита и подпомагане на всички деца, без каквато и да била дискриминация.
- * МПГПП, чл. 24(1): Всяко дете, без каквато и да била дискриминация, има право на такива мерки на закрила от страна на неговото семейство, на обществото и на държавата, каквито състоянието му на непълнолетен изисква.

2. Не-дискриминация

Разделените деца имат право на същото отношение и права като децата с гражданство или постоянно пребиваващите в страната деца. Към тях трябва да се отнасят преди всичко като към деца. Всички съображения, свързани със статута им на имигранти, се оставят на заден план.

- * ЕКПЧ, чл.14: Упражняването на правата и свободите, изложени в настоящата Конвенция, следва да бъде осигурено без каквато и да била дискриминация, основана на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имуществено състояние, рождение или друг статут.
- * ЕСБИ (деца), параграфи 5-7
- * КПДОЖ: Тази конвенция определя мерките за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените и момичетата.
- * КПД, чл. 2: Правата, предвидени в КПД, се отнасят до всички деца без каквато и да била дискриминация и независимо от расата, цвета на кожата, пола, езика, религията,

политическите или други убеждения, националния, етническият или социалният произход, имущественото състояние, инвалидност, рождение или друг статут на техните родители или на тях самите.

* КПА, чл. 22(1): Разделени деца бежанци и такива, търсещи убежище, имат право на закрила и помощ, така че да се ползват от правата, посочени в КПА и в други международни документи за правата на човека или за хуманитарни въпроси, по които държавите са страни.

* МКЗПРМ, чл. 18(1): Работници мигранти и членовете на техните семейства са равнопоставени с гражданите на съответната държава пред нейните съдилища.

* МКПРА

* МПГПП, чл. 24(1):

* МПИСКИП, чл. 10(3):

* Протокол срещу трафика на хора, чл. 14(2): Мерките се разглеждат и прилагат по начин, който не дискриминира определени лица за това, че са били жертва на трафик.

* Протокол срещу контрабандата, чл. 19(2): Мерките се разглеждат и прилагат по начин, който не дискриминира определени лица поради факта, че са станали обект на действия, посочени в член 6 на настоящия Протокол.

3. Право на участие

Възгледите и желанията на разделените деца трябва да се търсят и зачитат при вземането на всички засягащи ги решения. Трябва да се вземат мерки, така че да се улесни участието на децата в зависимост от възрастта им и степента им на зрялост.

* ВКБООН, наръчник, параграф 41

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 5.14 - 5.15

* ВКБООН-ПЗ, част III, цел 6(2): Държавите, ВКБООН и партньорите вземат мерки, за да осигурят на децата бежанци равноправно участие при вземането на решения във всички области на живота на бежанците, както и да осигурят изпълнението на тези решения.

* ЕСБИ (деца), параграфи 25 и 26

* КПА, чл. 12: На възгледите на децата се дава дължимата тежест в съответствие с възрастта и зрелостта им. На децата се дава възможност да бъдат изслушани при каквито и да били съдебни процедури, отнасящи се до тях.

4. Зачитане на културната идентичност

Изключително важно за разделените деца е имат възможност да поддържат майчиния си език и връзките с тяхната култура и религия. Грижите за децата, здравеопазването и образованието следва да отговарят на културните им потребности. Трябва да се избягват внимателно аспектите от културните традиции, които са вредни за децата и ги дискриминират. Съхраняването на културата и на езика също е важно, в случай, че на детето се наложи да се завърне в родната страна.

* ЕСБИ (деца), параграф 39

* КПА, чл. 8: Децата имат право да запазят или да възвърнат ключови елементи от своята самоличност.

- * КПД, чл. 24: Децата имат право на най-високия достижим стандарт на здравеопазване и на достъп до лечебни и възстановителни заведения.
- * КПД, чл. 30: Деца, принадлежащи към етнически, религиозни или езикови малцинства, имат правото да се ползват от собствената си култура, да практикуват собствената си религия и да използват собствения си език.
- * МКЗПРМ, чл. 12(1): Работници мигранти и членовете на техните семейства имат право на свобода на мисълта, на съзнанието и на религията.
- * МКЗПРМ, чл. 31: Държавите осигуряват спазването на културната изентичност на работниците мигранти и на техните семейства и не ги възпрепятстват да поддържат културните връзки с тяхната страна на произход.
- * МПГПП, чл. 27: В държави, в които съществуват етнически, религиозни или езикови малцинства, лицата, принадлежащи към тези малцинства, не могат да бъдат лишавани от правото да имат собствен културен живот, да изповядват и практикуват собствената си религия или да си служат с родния език.

5. Превод

На разделените деца трябва да се осигуряват подходящо обучени преводачи, които говорят на предпочитания от тях език, всеки път когато са интервюирани или искат достъп до определена услуга или правна процедура.

- * ВКБООН, ръководни принципи, параграф 5.13
- * КПД, чл. 12
- * КПД, чл. 13: Децата имат право на свобода на изразяване и на търсене, получаване и предаване на информация.
- * МПГПП, чл. 19: Всеки има право да изказва мнение без вмешателство. Всеки има право да се изразява свободно.

6. Конфиденциалност

Трябва да се внимава да не се огласява информация за разделено дете, която би могла да постави в опасност членовете на семейството на детето в родната му страна. Съгласието на разделените деца трябва да се поиска, по съобразен с възрастта начин, преди поверителна информация да бъде разкрита пред други организации или хора. Информацията не трябва да се използва за цели, различни от тези, за които е била предоставена.

- * ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 5.16 и 5.17
- * ЕКПЧ, чл. 8: Всеки има право на зачитане на неговия личен и семеен живот, на неговото жилище и на тайната на неговата кореспонденция.
- * КПД, чл. 16: Децата имат право на защита от произволна или незаконна намеса в техния личен живот, семейство, дом и кореспонденция.
- * ЕС рез., чл. 3(1): Информация за самоличността и положението на непълнолетните може да бъде получена по различни начини, най-вече чрез подходящо интервю, което да се извърши възможно най-бързо, и по съобразен с възрастта начин. Искането, получаването, препращането и запазването на получената информация се

извършват с изключително внимание и дискретност, така че да бъдат защитени както непълнолетните, така и членовете на техните семейства.

* МКЗПРМ, чл. 14: Никой работник мигрант или член на неговото семейство не се подлага на своеволно или незаконно вмешателство в личния и семейния му живот, в неговото жилище и в тайната на неговата кореспонденция или други комуникации.

* МПГПП, чл.17: Никой не може да бъде обект на своеволно и незаконно вмешателство в личния и семейния му живот, в неговото жилище и в тайната на неговата кореспонденция, нито на незаконно накръняване на неговата чест и добро име.

7. Информация

Разделените деца трябва да разполагат с достъпна информация например за техните права, услугите, които им се предлагат, процеса на предоставяне на убежище, издирването на тяхното семейство и ситуацията в родната им страна.

* ЕСБИ (деца), параграф 31

* КПД, чл. 13

* КПД, чл. 17: Държавите се погрижат децата да имат достъп до информация от разнообразни международни и национални източници.

* КПД, чл. 22(2): Държавите сътрудничат, по подходящ според тях начин, с ООН или други МПО или НПО в усилията им за издирването на семействата.

* МКПРМ, чл. 33(1)(б): Работниците мигранти и членовете на техните семейства имат право на информация за условията на техния прием и за техните права и задължения.

8. Сътрудничество между организациите

Организации, правителствени служби и професионалисти, предоставящи услуги за разделени деца, трябва да си сътрудничат, така че да осигурят защитата на благосъстоянието и правата на разделените деца. Следва да се приеме единен подход в опитите за посрещане на взаимосвързаните нужди на разделените деца.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграф 12

* ЕС рез., чл. 5(3в и г): Властите, с оглед завръщането на непълнолетните, сътрудничат на международни организации като ВКБООН или УНИЦЕФ и, където е уместно, с неправителствени организации, за да се уверят, че в страната, където се завръщат, ще им бъде осигурен прием и е налице инфраструктура за посрещането им.

* КПД, чл. 22(2)

9. Обучение на служителите

Тези, които работят с разделени деца, трябва да получат подходящо обучение относно нуждите и правата на разделените деца. Имиграционните служители или граничните полицаи трябва да бъдат обучени в добронамерено провеждане на интервюта.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграф 11

* ЕС дир., посрещане, чл. 19(4): Тези, които работят с непридружени непълнолетни, следва да са получили или да получават подходящо обучение, така че да отговорят на нуждите им, и следва да са обвързани с принципа на неразпространение на всяка информация, която са получили в хода на работата.

* ЕС рез., чл. 4(5): Интервюто се провежда от служители, които притежават необходимите опит или обучение. Важността на подходящото обучение за служителите, интервюиращи търсещи убежище непридружени непълнолетни, трябва да бъде призната както подобава.

* КПД, чл. 3(3): Държавите осигуряват институциите и услугите, отнасящи се до закрилата или грижите за децата, да отговарят на стандартите, особено в областта на пригодността на техния персонал и компетентния надзор над него.

* СЕ преп., обучение на персонала, параграфи 3 и 4

10. Дългосрочност

Решенията, взети по отношение на разделените деца, трябва във възможно най-голяма степен да вземат предвид висшия интерес на децата и тяхното благосъстояние в дългосрочен план.

* ВКБООН, наръчник, параграф 214

* ВКБООН, ръководни принципи, параграф 9

* ЕС рез., чл. 5: Когато на непълнолетен не се разрешава да удължи престоя си, засегнатата страна членка може да го върне в неговата страна на произход или в трета страна, готова да го приеме, ако при пристигането му там са налице адекватно посрещане и грижи.

* КПД, чл. 3 (1)

* КПД, чл. 22 (1)

* КПД, чл. 22(2)

11. Навременност

Всички решения относно разделените деца трябва да се вземат в своевременно и в съответствие с детското възприятие за време.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 8.1 и 8.5

* КПД чл. 3(1)

В. ДОБРА ПРАКТИКА

В тази част е представена добрата практика по отношение на разделените деца от момента на пристигане до вземането на дългосрочно решение за бъдещето им.

1. Достъп до територия

Разделени деца, търсещи закрила, не трябва никога да получават отказ за достъп до територия или да бъдат връщани на границата. Те не трябва никога да бъдат задържани по, причини, свързани с имиграционния режим, нито да бъдат подлагани на подробни интервюта от имиграционните власти на границата (виж параграф В. 6).

- * ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 4.1 и 4.2
- * Дъблин II чл. 3(1): Страните членки разглеждат молбата за убежище на всеки гражданин на трета страна, който е подал молбата на границата или на тяхна територия.
- * ЕКПЧ, чл. 2(1): Правото на живот на всеки се защитава от закона.
- * ЕКПЧ, чл.3. Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отнасяне или наказание.
- * ЕСБИ (деца), параграфи 14 и 15
- * ЕС рез., минимум, параграф 1: Процедурите ще отговарят изцяло на чл. 1 от Конвенцията от 1951 г. по отношение на определението за бежанец и на чл. 33 по отношение на принципа за неотблъскване “non-refoulement”.
- * Конвенция за статута на бежанците от 1951 г.:
Чл. 31: Държавите не наказват тези, които незаконно са влезли или пребивават на тяхна територия, ако те идват от територия, където са били преследвани, както е описано в чл.1
- Чл. 33: Съгласно чл.1 държавите не връщат бежанец в страна, където неговият или нейният живот или свобода са застрашени.
- * КПД, чл. 6(1): Всяко дете има присъщо право на живот.
- * КПД, чл. 37(б): Децата не се лишават произволно или незаконно от тяхната свобода; задържането е крайна мярка и децата се разделят от възрастните.
- * КПИ, чл. 3. Никоя държава не експулсира лице в страна, където то ще бъде застрашено от изтезания.
- * МПГПП, чл. 6(1): Правото на живот е присъщо за всеки. То е защитено от закона и никой не може да бъде лишен произволно от живот.

2. Деца, жертви на трафик

Трафикът на деца с цел проституция, детска порнография или други форми на експлоатация е сериозен проблем за Европа. Държавите трябва да вземат съответни мерки за противодействие и предотвратяване на трафика чрез обмен на информация с други държави и да предупредят имиграционните служители и граничните полицаи за проблема.

Децата са експлоатирани както от тези, които организират трафика, така и от онези, които се ползват от техните услуги в страната дестинация.

Отношението към децата, жертви на трафик, от страна на имиграционните служби, полицията, социалните работници и други служители трябва да се ръководи от принципите за закрила на децата, които стоят над имиграционните или свързаните с предотвратяване на престъпленията приоритети.

Възгледите и желанията на децата, жертви на трафик, трябва да се търсят и зачитат при вземането на всички засягащи ги решения, така че също да се подпомогнат тяхното възстановяване и самостоятелност.

* ВКБООН-ПЗ, част III, цел 2(2): Държавите осигуряват отвореност на техните процедури за прием на бежанци за жалби от страна на лица, включително жени и деца, жертви на трафик.

* ЕКПЧ, чл. 4: Никой не трябва да бъде държан в робство или сервитут или да бъде подложен на насилствен труд.

* КПД, чл. 34: Държавите защитават децата от всички форми на сексуална експлоатация и злоупотреби.

* КПД, чл. 35: Държавите предприемат всички подходящи мерки за предотвратяване отвлечането, продажбата или трафика на деца в каквато и да била форма или за каквато и да била цел.

* КПД, чл. 36: Държавите защитават децата от всички други форми на експлоатация, накърняващи благосъстоянието на детето.

* КПД, чл. 37

* КПДОЖ, чл. 6: Държавите - страни по Конвенцията, предприемат съответните мерки, включително закони, за да премахнат всички форми на трафик на жени и сексуалната експлоатация на жени (и момичета).

* МОТ К182, чл. 3: Определението "най-тежките форми на детски труд" включва продажбата и трафика на деца.

* МПГПП, чл. 8: Никой не трябва да бъде държан в робство или сервитут или да бъде подложен на принудителен труд.

* МПИСКП, чл. 10(3): Децата са защитени от икономическа и социална експлоатация.

* ОССЕ

* Протокол 1 към КПД, чл. 3: Изисква се криминализирането на сексуалната експлоатация на деца и трафика на деца за каквато и да била цел (трансплантация на органи, осиновяване, проституция, детски труд).

* Протокол 1 към КПД, чл. 8(1): Държавите приемат подходящи мерки, за да защитят по най-добър начин интересите на деца, станали жертва на сексуална експлоатация или трафик.

* Протокол срещу контрабандата, чл. 19

* Ръководни принципи на ООН за ПЧ и трафика на хора, ръководен принцип 8

- * Протокол за борба с трафика на хора,
- Чл. 3(а): “Трафик на хора” означава набиране, превозване, прехвърляне, подслоняване или приемане на лица посредством заплаха или използване на сила или други форми на принуда, отвличане, измама, подвеждане, злоупотреба с власт или с положение на уязвимост или чрез даване или получаване на пари или облаги за получаване на съгласието на лице, което държи под контрол друго лице, с цел експлоатация. Експлоатацията включва най-малко експлоатация на проституирането на други лица или други форми на сексуална експлоатация, принудителен труд или услуги, робство и подобни на робство практики, сервитут или отстраняване на органи.
- * Чл. 3(в): Набирането, превозването, прехвърлянето, подслоняването или приемането на дете с цел експлоатация се счита за “трафик на хора” дори ако не е налице нито едно от условията, изброени в подпараграф (а) на настоящия член.
- * Чл. 6: Държавите оказват помощ и закрила на жертвите на трафик.
- * Чл. 7: Всяка държава – страна по Конвенцията, обсъжда при подходящ случай позволяването на престой на нейна територия, временно или постоянно, на жертвите на трафик.
- * Чл. 9: Държавите предприемат различни мерки, за да предотвратят трафика на хора и за да защитят жертвите.
- * Чл. 10: Законоизпълнителните, имиграционните и други власти си сътрудничат като обменят информация относно трафика. Държавите предоставят и подпомагат обучението на съответните власти.
- * Чл. 14(2)
- * СЕ, министри, 91 г.
- * СЕ, министри, 2000 г.
- * СЕ, млади мигранти, параграф 8
- * Съвет на ЕС: Съвместно действие за борба с трафика на човешки същества и сексуалната експлоатация на деца, 24 февруари 1997 г.
- * Съвет на ЕС: Брюкселска декларация за предотвратяване и борба с трафика на човешки същества, май 2003 г.: параграфи 9, 12, 13

3. Разделени деца мигранти

Някои разделени деца пътуват сами като мигранти, търсещи избавление от бедността, лишенията и трудния живот. Ако попаднат в полезрението на властите, разделените деца мигранти не трябва никога да бъдат извеждани от страната без ситуацията в страна им на произход да бъде щателно проучена. На тези деца трябва да се позволи да подадат молба за убежище и/или молба за пребиваване. Всички разделени деца мигранти трябва да имат достъп до защита на детските им права, образование и здравеопазване.

- * КПД, чл. 2
- * КПДОЖ: Тази конвенция излага правата на всички работници мигранти и на членовете на техните семейства.
- * Протокол срещу контрабандата, чл. 19(2)
- * СЕ, млади мигранти, параграф 6

4. Идентификация

На граничните пунктове имиграционните власти трябва да въведат процедури за идентификация на разделените деца и да насочат подобни деца към подходящите власти за закрила на детето. Когато възрастен придружава дете е необходимо да се установи видът на взаимоотношенията между тях. Тъй като много разделени деца влизат в държавите без да бъдат идентифицирани като “разделени” на граничните пунктове, организациите и професионалистите следва да обменят информация, така че тези деца да бъдат идентифицирани и да им бъде осигурена необходимата закрила. Някои деца стават “разделени” след влизането в държавата (разпадане на семейството, отпътуване на лице, полагащо грижи за тях, и т.н). Имиграционните и определящите статута на бежанец власти трябва да се убедят, че всяка промяна в статута, произлязла от подобна раздяла, е отразена в техните процедури.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 5.1 - 5.3 и Приложение II

* ЕС рез., чл. 3(1)

* КПД, чл. 8

5. Издирване на семейството и установяване на контакт

Издирването на родителите и семейството на детето е необходимо да започне възможно най-скоро, но единствено в случаите когато няма да бъде застрашено детето или членовете на неговото семейство в страната на произход. Издирването трябва да се извършва дискретно. Държавите и други организации, предприемащи издирване, трябва да сътрудничат на агенциите на ООН, на Централната агенция за издирвания на Международния комитет на Червения кръст и на Международната социална служба. Разделените деца трябва да бъдат точно информирани и мнението им за предприеманите действия трябва да бъде взето предвид. Отговорните за благосъстоянието на детето следва да улесняват редовната комуникация между детето и неговото семейство, в подходящите за това случаи.

* ВКБООН, наръчник, параграф 218

* ВКБООН, ръководни принципи, параграф 5.17

* ЕКПЧ, чл. 8

* ЕСБИ (деца), параграф 32

* ЕС дир., прием, чл. 19(3): Страните членки, защитавайки висшите интереси на непридружените непълнолетни, опитват да издирят членовете на техните семейства възможно най-скоро. В случаите, при които може да съществува заплаха за живота или неприкосновеността на непълнолетните или на близките им роднини, следва да се подсили дискретността на събирането, обработването и разпространението на информацията, за да се избегне заплахата за тяхната сигурност.

* ЕС рез., чл. 3(3): Страните членки предприемат издирване на членовете на семейството на непридружени непълнолетни или определят местожителството на членовете на техните семейства независимо от техния правен статут и без да предрешават основателността на молбата за пребиваване. Непридружени непълнолетни може също да бъдат насърчавани и подпомагани да се свържат с Международния комитет на Червения кръст, националните организации на Червения

кръст или други организации за издирването на членовете на семействата им. Дискретността се спазва строго, така че да бъдат защитени както непълнолетните, така и членовете на семействата им.

* КПД, чл. 9(3): Деца, които са разделени от своите родители, имат правото да поддържат връзка с родителите си.

* КПД, чл. 10(1): Молбите за събиране на семейства се разглеждат по “позитивен, човешки и експедитивен начин”.

* КПД, чл. 10(2): Деца, родителите на които живеят в различни страни, имат право да поддържат редовни връзки с родителите си.

* КПД, чл. 22(2)

* МКПРМ, чл. 44(1): Държавите вземат мерки за осигуряване защитата на единството на семействата на работниците мигранти.

* МПГПП, чл. 23(1): Семейството има право на защита от държавата.

6. Назначаване на настойник или съветник

Веднага след като разделено дете е идентифицирано следва да му бъде назначен независим настойник или съветник, който да го съветва и закриля в дългосрочна перспектива. Независимо от правния статут на това лице (примерно правен настойник, служител в НПО) неговите отговорности са както следва :

- да се увери, че всички решения са взети според висшите интереси на детето;
- да се увери, че разделеното дете се ползва от подходящи грижи, настаняване, образование, езикова помощ и здравеопазване;
- да се увери, че детето се ползва от подходящо правно представителство във връзка със статута му на имигрант или молбата му за убежище;
- да консултира и съветва детето;
- да допринесе за постигането на трайно решение според висшите интереси на детето;
- да създаде връзка между детето и различни организации, които могат да предоставят услуги на детето;
- да защитава детето при необходимост;
- да проучи възможността за издирване на семейството и събиране с детето;
- да помогне на детето да остане в контакт със семейството.

За да бъде осигурена необходимата закрила за разделените деца, назначенията на настойници/съветници се извършват в рамките на един месец след регистрирането на детето от съответните власти.

Лицата, които поемат тези отговорности, може да бъдат определени от широк спектър специалности. Все пак, за да могат да поемат ролята си ефективно, съветниците или настойниците следва да имат подходящо обучение в областта на закрилата на детето и да разбират специфичните и културните нужди на разделените деца. Те трябва да бъдат обучени и професионално подпомагани, а също така да бъдат подложени на полицейска проверка.

* ВКБООН, наръчник, параграф 214

* ВКБООН, ръководни принципи, параграф 5.7

* ВКБООН-ПЗ, част III, цел 1(9): Държавите, ВКБООН, НПО и други партньори отговарят на нуждите на разделените деца, включително за временното им

настаняване в приемни семейства или назначаването на държавни или недържавни настойници, както и за съблюдаването на тези мерки.

* ЕСБИ (деца), параграфи 16-18

* ЕС дир., прием, чл. 19(1): Страните членки вземат възможно най-скоро мерки за осигуряване на необходимото представителство на непридружените непълнолетни от правен настойник или от организация, отговорна за полагането на грижи и благосъстоянието на непълнолетни, или от друга подобна организация. Съответните власти редовно оценяват ситуацията.

* ЕС рез., чл. 3(4 и 5): Страните членки предоставят възможно най-скоро правен настойник или представителство от организация, която е отговорна за полагането на грижи и за благосъстоянието на непълнолетните, или от друга подобна организация. Настойникът следва да се увери, че потребностите на непълнолетните (например правни, социални, медицински или психологически) са посрещнати както подобава.

* КПД, чл. 12

* КПД, чл. 18(2): Държавите подпомагат правните настойници при изпълнението на отговорностите по отглеждането на децата.

* КПД, чл. 20(1): Децата, лишени от семейство, имат право на специална закрила и помощ.

* КПД, чл. 20(3): Грижите, предоставени на лишените от семейство деца, са съобразени с етническите, религиозните, културните и езиковите особености на средата, от която произлизат тези деца.

* СЕ, млади мигранти, параграф. 4,vi.

* Хагска конвенция, 1993 г.

* Хагска конвенция, 1996 г., чл. 3: Държавите, където разделените деца са се установили, предприемат мерки за закрила, включително настойничество или сходни.

* Хагска конвенция, 1996 г., чл. 6: Конвенцията се отнася до разделени деца, които са бежанци или са международно преместени заради конфликт в тяхната страна.

7. Регистрация и издаване на документи

Регистрирането и издаването на документи са особено важни за защитата на дългосрочните интереси на разделените деца. За тази цел трябва да се приложи "паралелна" процедура за интервю. Служителите от имиграционните служби и граничните полицаи трябва да ограничат интервюирането до събирането на основна информация за самоличността на детето. Интервютата с имиграционните власти винаги трябва да бъдат провеждани в присъствието на правен съветник, настойник или друго упълномощено лице.

Цялостното социално досие (вж. Приложение I) се съставя от компетентните власти за защита на детето или друга организация, грижеща се за детето. Всички, които интервюират разделени деца, трябва да имат подходящо обучение и опит за това.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 5.6 и 5.8 - 5.10

* ЕС рез., чл. 3(1)

* КПД, чл. 8

8. Определяне на възрастта

Определянето на възрастта включва физически, свързани с растежа, психологически и културни фактори. Ако определяне на възрастта бъде счтено за необходимо, то трябва да се извърши от независими специалисти с подходяща квалификация и познание на етническата/културната среда на детето. Прегледите не трябва никога да бъдат насилствени или неподходящи от културна гледна точка. Особено внимание трябва да се отдели те да съответстват на пола на детето.

При съмнение трябва да се подходи с презумпцията, че лице, което твърди, че е на по-малко от 18 години, ще бъде временно третирано като такова.

Важно е да се отбележи, че определянето на възрастта не е точна наука и допустимата грешка е значителна. При определянето на възрастта следва съмнението да остане в полза на децата.

* ВКБООН, наръчник, параграфи 196-197

* ВКБООН, ръководни принципи, параграф 5.11

* ЕСБИ (деца), параграф 9

* ЕС рез., чл. 4(3): Определянето на възрастта се извършва обективно. За тази цел страните членки могат, със съгласието на непълнолетния, на някоя организация или на специално назначен възрастен представител, да проведат, с помощта на квалифициран медицински персонал, медицински тест за изясняване на възрастта.

* Конвенция за статута на бежанците от 1951 г., чл.31: Не се налагат наказания на търсещи убежище, които нелегално влизат на територията на страна, ако покажат уважителни причини за незаконното им проникване.

9. Свобода от задържане

Разделени деца не трябва никога да бъдат задържани по причини, свързани с техния статут на имигранти. Това включва задържане на границата, в международни зони, центрове за задържане, полицейски килии, затвори или други специални центрове за задържане на младежи и девойки.

* ВКБООН-ПЗ, част III, цел 1(9)

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 7.6 и 7.7

* ЕСБИ (деца), параграф 20

* ЕКПЧ, чл.3

* ЕКПЧ, чл. 5: Всеки има право на свобода и сигурност на личността.

* ЕС рез., чл. 2(3): Непридружени непълнолетни, които трябва да останат на границата до вземането на решение за тяхното приемане или връщане, трябва да получат цялата необходима материална помощ и грижи.

* КПА, чл. 37(а): Децата не се подлагат на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне.

* КПА, чл. 37(б)

* МПГПП, чл. 7: Никой не трябва да бъде подложен на изтезание или на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

* МПГПП, чл. 9: Никой не трябва да бъде подложен на произволен арест или задържане.

* МКЗПРМ, чл. 16(4): Работници мигранти и членове на техните семейства не се подлагат индивидуално или колективно на произволен арест или задържане.

* Правила на ООН за закрила на подрастващи, лишени от свобода.

10. Право на участие

Възгледите и желанията на разделените деца трябва да се търсят и зачитат при вземането на всички засягащи ги решения. Трябва да се вземат се мерки, така че да се улесни участието на децата в зависимост от възрастта и степента им на зрялост. Разделените деца имат право да бъдат изслушани директно или чрез правен представител или настойник/съветник при всички правни процедури. Разделените деца трябва да имат възможност и да бъдат насърчавани да изказват възгледите, притесненията и оплакванията си относно полаганите за тях грижи, а също относно настойничеството, образованието, здравеопазването и правното представителство.

* ВКБООН-ПЗ, част III, цел 6(2)

* ВКБООН, ръководни принципи, параграф 5.14 и 5.15

* ЕСБИ (деца) параграф 25 и 26

* КПД, чл. 12

* КПД, чл. 25: Деца, които са настанени в заведение с цел грижи, имат право на периодичен контрол върху обстоятелствата около тяхното настаняване.

11. Временни грижи – здраве, образование и обучение

11.1 Временни грижи

На разделените деца трябва да се намерят подходящи места за настаняване възможно най-скоро след тяхното пристигане или идентифициране. Полагащите грижи власти трябва внимателно да преценят нуждите на децата като трябва сведат до минимум промените. Редовно трябва да се извършва контрол на условията на предоставяне на грижи. Братя и сестри трябва да останат заедно, ако това е в техен интерес. Там, където деца живеят или са настанени с роднини, последните трябва да бъдат оценени за тяхната способност да се грижат по подходящ за децата начин и трябва да преминат полицейски проверки. Разделени деца на повече от 16 години не трябва да бъдат третирани “de facto” като възрастни и настанявани сами в хотели или приемни центрове без помощта на възрастен.

Разделените деца трябва да получават грижи от професионалисти, които разбират техните културни, езикови и религиозни нужди и които са наясно с проблемите на разделените деца, търсещи убежище, и децата мигранти независимо от това дали децата се намират в приемни семейства или в общежития. Тези, които работят с разделени деца, трябва да са наясно, че децата имат право на личен живот и на дискретност в отношенията с техния настойник и/или правен представител или друг защитник.

Социалните работници трябва да помогнат на детето да изгради връзки с етническата си общност, доколкото това е възможно.

Децата, жертва на трафик, не трябва да бъдат задържани от имиграционните служби, за да бъдат предпазени от тези, които са ги подложили на трафик. Съвместно с властите, които се грижат за благосъстоянието на детето, трябва да се разработят сигурни алтернативни мерки като например изграждането на безопасни общежития.

За да изготвят защитни мерки социалните работници в приемните центрове и общежитията трябва да бъдат информирани за проблема “трафик на деца” с цел проституция или други форми на експлоатация.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 7.1 -7.5

* ЕКПЧ, чл. 9: Всеки има право на свобода на мисълта, съвестта и религията; това право включва свободата на всеки да променя своята религия или убеждения и свободата да изповядва своята религия и убеждения индивидуално или колективно, публично или в частен кръг, чрез богослужение, преподаване, практикуване и спазване на ритуали.

* ЕКПЧ, чл. 10: Всеки има право на свобода на изразяването на мнения. Това право включва свободата на всеки да отстоява своето мнение, да получава и разпространява информация и идеи без намеса на държавните власти и независимо от държавните граници.

* ЕКПЧ, чл. 11: Всеки има право на свобода на мирните събирания и на сдружаването.

* ЕСБИ (деца), параграфи 12 и 19

* ЕС дир., прием, чл. 19(2): Доколкото това е възможно, братя и сестри се оставят заедно, като се вземат предвид висшите интереси на непълнолетните и тяхната възраст и степен на зрялост. Промените в настаняването трябва да се сведат до минимум.

* ЕС рез., чл. 3(2,4 и 5) и 4(4): Независимо от правния им статут, непридружените непълнолетни се ползват от необходимата закрила и основни грижи, в съответствие с предписанията на националното законодателство. Докато трае процедурата по даване на убежище страните членки по принцип настъпват непридружените непълнолетни при техни възрастни роднини, приемни семейства, приемни центрове, специално пригодени за непълнолетни, или в друго подходящо за тях жилище.

* КПА, чл. 3(3) и 13

* КПА, чл. 14: Децата имат право на свобода на мисълта, на съвестта и на религията.

* КПА, чл. 15: Децата имат право на свободно сдружаване.

* КПА, чл. 16

* КПА, чл. 19: Държавите вземат съответните мерки, за да предпазят децата от всяка форма на физическо или умствено насилие, злоупотреба, липса на грижи, лошо отношение или експлоатация.

* КПА, чл. 20(1), 20(3) и чл. 25

* КПА, чл. 26: Децата имат право на социална сигурност и обществени застраховки.

* КПА, чл. 27: Децата имат право на жизнен стандарт, който отговаря на тяхното физическо, умствено, духовно, морално и социално развитие.

* КПА, чл. 30, 34, 35 и 36

* МПГПП, чл. 18(1): Всеки има право на свобода на мисълта, съвестта и религията.

* МПГПП, чл. 19

* МПГПП, чл. 21: Всеки има право на свобода на събиране.

* МПГПП, чл. 22: Всеки има право на свобода на сдружение.

* МПГПП, чл. 24(1):

* МПИСКП, чл. 9: Държавите – страни по настоящия Пакт, признават на всеки правото на социална сигурност и обществени застраховки.

* МПИСКП, чл. 11(1): Държавите – страни по настоящия Пакт, признават на всеки правото на задоволителен жизнен стандарт за него и неговото семейство, включително достатъчно храна, облекло и жилище, както и на непрекъснато подобряване условията на живот.

11.2 Здраве

Разделените деца трябва да имат достъп до здравеопазване наравно с местните деца. Особено внимание трябва да се обърне на техните здравословни нужди, предизвикани от предишни физически лишения, лошо здравословно състояние и инвалидност, както и на психологическото влияние на насилието, травмите и загубите на близки. Не трябва да се забравя ефектът на расизма и ксенофобията, с които може да са се сблъскали в чужбина. За много разделени деца достъпът до съвет е жизненоважен за тяхното възстановяване.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 7.9 - 7.11

* ЕСБИ (деца) параграф 36

* ЕСБИ (интеграция), параграфи 120-133

* ЕС дир., прием, чл. 13(2): Страните членки вземат мерки относно материалните условия, свързани с приема, за да осигурят съответстващ на здравословното състояние на подателите молба за убежище и достатъчен за тяхното съществуване стандарт на

живот. Страните членки се грижат за постигането на този стандарт при особените случаи на хора със специфични нужди.

* ЕС дир., прием, чл. 17(1): Страните членки вземат предвид особеното положение на уязвими лица като непълнолетните и непридружените непълнолетни.

* ЕС дир., прием, чл. 18(2): Висшият интерес на детето е първостепенно съображение когато се прилагат постановленията, засягащи непълнолетните.

* ЕС рез., чл. 3(7): Непридружени непълнолетни получават подходящи медицински грижи. Специална медицинска или друга помощ се предоставя на непълнолетни, които са станали жертва на всякаква форма на липса на грижи, на експлоатация или злоупотреба, изтезания или каквато и да е форма на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, или на въоръжен конфликт.

* КПД, чл. 23: Деца с недъзи имат право на пълноценен и достоен живот и на специални грижи.

* КПД, чл. 24

* КПД, чл. 39: Държавите вземат мерки за подпомагане на физическото и психологическото възстановяване и социална реинтеграция на децата жертви.

* КПИ, чл. 14: Жертвите на изтезания имат право на обезщетение, компенсация и възстановяване.

* МКПРМ, чл. 28: Работниците мигранти и членовете на техните семейства имат правото да получават спешни медицински грижи.

* МПИСКП, чл. 12: Държавите – страни по настоящия Пакт, признават правото на всеки да се радва на възможно най-висок стандарт на физическо и умствено здраве.

11.3 Образование, език и обучение

Разделените деца трябва да имат достъп до същото задължително образование като местните деца. Необходимо е училищата да приемат гъвкав и гостоприемен подход към разделените деца и да им окажат подкрепа при изучаването на втори език. За да съхранят културната си идентичност, разделените деца следва да имат достъп до изучаването на майчиния си език. По-големите разделени деца трябва да имат достъп до професионално обучение, което да увеличи шансовете им за по-добър живот при евентуално завръщане в родната страна.

* ВДПЧ, чл. 26: Всеки има право на образование.

* ВКБООН-ПЗ, част III, цел 6(2): Държавите обръщат внимание на основното и средното образование за бежанци.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 7.12 - 7.14

* Европейска социална харта, раздел I(7): Деца и младежи имат право на специална защита срещу физически и морални заплахи, на които са изложени.

* Европейска социална харта, раздел I(9): Всеки има право на подходящи условия за професионално ориентиране.

* ЕСБИ (деца), параграфи 37-39

* ЕС дир., прием, чл. 10(1): Страните членки осигуряват достъп до образователната система на непълнолетните търсещи убежище при същите условия като на местните такива. Страните членки не могат да откажат достъп до средно образование поради единствената причина, че непълнолетният е станал пълнолетен.

- * ЕС дир., прием, чл. 10(2): Достъпът до образователната система не се отлага за повече от три месеца, считано от датата на подаване на молбата за убежище.
- * ЕС дир., прием, чл. 10(3): Там, където достъпът до образователната система не е възможен поради специфичното състояние на непълнолетните, страните членки могат да предложат други образователни механизми.
- * ЕС рез., чл. 3(6): Когато има основание да се предположи, че непридружен непълнолетен на училищна възраст ще остане в страната за продължителен период, той следва да има достъп до общообразователните заведения на същата основа като местните му връстници.
- * КБДОО, чл. 3: Държавите предприемат незабавни мерки, за да отстранят и предотвратят дискриминацията в областта на образованието.
- * КПА, чл. 28: Децата имат право на безплатно и задължително основно образование. Държавите насърчават различни форми на средно образование и ги правят достъпни за всички деца. Образователната информация и тази за професионално обучение е достъпна за всички деца.
- * КПА, чл. 29(1в): Целите на образованието са да се насърчи уважението на детето към собствената му културна идентичност, език и ценности.
- * КПА, чл. 30
- * КПА, чл. 32: Децата са защитени от икономическа експлоатация и криеца опасности работа.
- * МКПРА, чл. 5, д) V
- * МКПРМ, чл. 43 и 45: Членовете на семействата на работници мигранти имат право равнопоставеност с местните жители по отношение достъпа до образование, професионалното ориентиране и обучението.
- * МПИСКП, чл. 13(1): Образованието трябва да позволи на всички хора да участват пълноценно в едно свободно общество, да подпомага разбирателството, тършимостта и приятелството сред всички народи и всички расови, етнически и религиозни групи.
- * СЕ, млади мигранти, параграф 6

12. Процедура за предоставяне на бежански статут или убежище

12.(а) На разделени деца, независимо от възрастта, никога не трябва да се отказва достъп до процедура за предоставяне на убежище. Веднъж приети, те минават през нормалните процедури и им се спестяват алтернативни процедури, включително свързаните с “безопасна трета страна” (допустимост), “явна необоснованост” (ускорена) и “сигурна страна на произход”, както и прекратяване на разглеждането на тяхната молба за убежище с мотив, че идват от “страна, претърпяваща политически промени”.

* ВДПЧ, чл. 14(1): “Всеки има право да потърси и да получи убежище в други страни, когато е преследван.”

* ВКБООН-ПЗ, част II, диспозитив, параграф 6: Държавите – страни по Конвенцията за бежанците от 1951 г., призовават всички държави да вземат мерки за подсилване даването на убежище, като обърнат особено внимание на уязвими групи, включително жени и деца.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграф 4.1

* ЕСБИ (деца), параграф 22 - 23

* ЕС рез., чл. 4(1): Всеки непълнолетен без придружител има право да поиска убежище.

* ЕС, рез. минимум, параграфи 26-27: Вземат се мерки непридружените непълнолетни, търсещи убежище, да бъдат представени от специално назначен възрастен или институция. По време на интервюто непълнолетни без придружител може да бъдат придружени от този възрастен или от представители на тази институция. Когато се разглежда молба на непридружен непълнолетен се вземат предвид умственото му развитие и степента на зрялост.

* Конвенция за статута на бежанците от 1951 г.: Член 1 от настоящата Конвенция не прави разграничение на възрастов принцип. Лица на всякаква възраст може да бъдат признати за бежанци.

* КПД, чл. 22

* Протокол относно статута на бежанците, 1967 г.

* Съвет на ЕС, Заключение относно страните, където като цяло не съществува сериозен риск от преследване, 1992 г.

* Съвет на ЕС, Съвместна позиция за хармонизираното приложение на термина “бежанец”, март, 1996 г.

* Съвет на ЕС, Резолюция за хармонизирания подход към въпросите, отнасящи се до третите приемащи държави, 1992 г.

* Съвет на ЕС, Резолюция за явно необоснованите молби за убежище, 1992 г.

12.(б) През всички етапи на процедура по предоставяне на убежище, включително обжалване или преразглеждане, разделените деца следва да имат правен представител, който да им помогне да представят молбата за убежище. Правните представители трябва да са на разположение безплатно за децата и освен че трябва да познават процедурата за даване на убежище, трябва да са способни да представляват децата и да са наясно със специфичните за децата форми на преследване.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграф 4.2 и 8.3

- * ЕСБИ (деца), параграф 24
- * КПД, чл. 12
- * КПД, чл. 22

12.1 Минимални процедурни гаранции

12.1.1 Решенията относно молбите за убежище, подадени от деца, трябва да се вземат от компетентни власти, сведущи по въпросите на бежанците и предоставянето на убежището, както и по всички правни документи, свързани с правата на децата. Децата, получили отрицателно решение на първа инстанция, трябва да имат право на обжалване. Крайните срокове за обжалване трябва да бъдат в разумни граници. Молбите, подадени от деца, трябва да се разглеждат и решават с приоритет.

- * ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 8.1, 8.2 и 8.5
- * ЕСБИ (деца), параграфи 22, 24 и 28
- * ЕС рез., чл. 4(2): Предвид особените нужди на непълнолетните и тяхната уязвимост, страните членки считат обработването на тяхната молба за неотложен въпрос.
- * ЕС рез., минимум, 1995 г., параграфи 26-27

12.1.2 Желателно е, особено при по-малки деца или деца с увреждания, или деца, страдащи от психологическа травма, независим експерт да извърши оценка на способността на детето да изрази обоснован страх от преследване и да открие всяка трудност, която детето може да изпитва при разказването на болезнени събития или при разкриването на чувствителна информация.

- * ВКБООН, наръчник, параграф 214
- * ЕСБИ (деца), параграф 27
- * ЕС рез., минимум, параграф 27

12.1.3 Когато се налага интервю, то трябва да се проведе по добронамерен към детето начин (почивки, предразполагаща атмосфера) от служители, обучени в интервюирането на деца. Децата трябва винаги и при всяко интервю да бъдат придружавани от правния им представител и, при желание, от друг важен за тях възрастен (социален работник, роднина, настойник и т.н). Разделените деца трябва да могат да свидетелстват по различни начини: устно, чрез писане и рисуване, записани на видео интервюта с независими експерти и свидетелстване чрез теле-мост.

- * ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 4.2 и 8.4
- * ЕСБИ (деца), параграф 26-27
- * ЕС рез., чл. 4(5)
- * КПД, чл. 3.3
- * СЕ преп., летища, параграф 10, ii.b.

12.2 Критерии за вземане на решение по молба на дете за закрила

12.2.1 Определението “бежанец” е приложимо за всеки, независимо от възрастта. При търсенето на трайни решения трябва да се обърне особено внимание на постигането на баланс между принципа за цялост на семейството и принципа, че висшият интерес на детето е от първостепенно значение. Властите трябва да вземат предвид наръчника на ВКБООН, “Ръководни принципи за закрила и грижа” и ръководните принципи от 1997 г., и по специално:

- възрастта и зрелостта на детето и стадия му на развитие;
- възможността децата да изразяват страховете си различно от възрастните;
- вероятността децата да имат ограничено познание за условията в страните им на произход;
- специфичните за децата форми на нарушаване на човешките права като, но не само, набиране на деца за военна служба, трафик с цел проституция, сексуална експлоатация, обръзване на женските гениталии и насилствен труд;
- положението на семейството на детето в страната на произход и, когато се знае за тях, желанията на родителите, които са изпратили детето извън страната с цел да го предпазят;
- фактът, че накръняващи действия, които може да се сметат за насилие или дискриминация, когато са извършени върху възрастен, може да се разглеждат като преследване, когато са извършени спрямо дете;
- поради тази причина, при разглеждането на молбите може да се окаже нужно да се отдаде по-голямо значение на някои обективни фактори и на основата на тези фактори да се определи дали детето има обоснован страх от преследване.

* ВКБООН, наръчник, параграфи 203 и 213-219

* ВКБООН-ПЗ, част III, цел 1(2): Държавите и ВКБООН трябва да работят съвместно, за да се уверят, че властите се съобразяват изцяло с пола и възрастта, включително с формите на преследване, които се обосновават от възрастта и пола.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 8.6 - 8.10, 9.7 и 10.4

* Децата бежанци: Ръководни принципи за закрила и грижа, глави 8 и 9.

* ЕКПЧ, чл. 4(1) и 4(2) 2

* ЕС рез., чл. 4(6): Когато се разглежда молба за получаване на убежище, подадена от непридружен непълнолетен, следва да бъдат взети предвид възрастта, умственото развитие и фактът, че той може да има ограничено познание за условията в неговата страна на произход.

* КПД, чл. 3, 12, 22, 32, 34, 35, 36 и 37

* КПД, чл. 38: Държавите трябва да осигурят лица под 15-годишна възраст да не участват пряко във въоръжени конфликти.

* КПИ, чл. 1: терминът "изтезание" означава всяко действие, с което умишлено се причинява силно физическо или психическо страдание или болка на дадено лице, за да се получат от него или от трето лице сведения или признания, за да бъде то наказано за действие, което то или трето лице е извършило или в извършването на което е заподозряно, или за да бъде то или трето лице сплашвано или принуждавано, или по каквато и да е причина, основаваща се на каквато и да е дискриминация, когато такава болка или страдание се причинява от длъжностно лице или друго официално

действащо лице или по негово подстрекателство или с негово явно или мълчаливо съгласие.

* МОТ К182, чл. 3

* МПГПП, чл. 8

* МПИСКП, чл. 10(3):

* Протокол 1 към КПД

* Протокол 2 към КПД

* Протокол 1, Допълнителен протокол към Женевските конвенции от 12 август 1949 г. относно защитата на жертвите на международни въоръжени конфликти : Чл. 77(2): Участващите в конфликта страни вземат всички възможни мерки деца, които не са навършили 15-годишна възраст да не участват във военни действия.

* Протокол II, Допълнителен протокол към Женевските конвенции от 12 август 1949 г. относно защитата на жертвите на вътрешни въоръжени конфликти.

Чл. 4(3): Деца под 15-годишна възраст не се набират във въоръжени сили и не им се дава право да участват във военни действия.

* Протокол срещу трафика на хора

* РСМНС, чл. 8(2)(b)(xxv) и (e)(vii): Набирането или въвличането на деца под петнайсет годишна възраст в националните въоръжени сили, във въоръжени сили или групи, които ги използват за активно участие във военните действия представлява военно престъпление.

12.2.2 Разделени деца, които стават пълнолетни в хода на процедурите за предоставяне на убежище, продължават да се ползват от същите специални процедури като за непълнолетните под 18 години. В това отношение, държавите трябва да елиминират ненужното забавяне, които може да доведе до настъпването на пълнолетие в хода на процедурата.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 5.4 и 10.1

* ЕСБИ (деца), параграф 30

13. Трайни или дългосрочни решения

13.1 Оставане в приемащата/предоставяща убежище страна

На разделено дете може да се позволи да остане в приемащата страна ако едно или повече от следните условия са изпълнени:

- Детето е признато за бежанец; за лице, нуждаещо се от закрила или убежище;
- Детето получава статут “de facto” или му се разрешава да остане от хуманитарни съображения, тъй като завръщането в страната му на произход не е безопасно например поради военен конфликт и/или невъзможност да бъдат открити родителите и липса на подходящ човек, който да поеме грижите в страната на произход или поради здравословното състояние на детето;
- Детето е жертва на трафик и завръщането му в страната на произход не е безопасно;
- Висшият интерес на детето изисква то да остане в страната.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграф 9.1 и 9.4

* Деца бежанци, ръководни принципи за закрила и грижа

* ЕСБИ (деца), параграф 42

* ЕС рез., чл. 5(2): Докато завръщането е невъзможно страните членки правят всичко възможно непълнолетният да остане.

* КПД, чл. 3

* Протокол срещу трафика на хора, чл. 7

13.2 Събиране на семейството

Разделени деца, които търсят убежище или по някаква друга причина се намират в европейска страна, понякога имат член/членове на семейството в друга европейска страна. Европейските страни трябва да улеснят събирането с детето в страната, където висшият интерес на детето ще бъде в съответствие с мерките за закрила, описани в параграф 13.6.

Европейските страни трябва винаги да улесняват събирането на разделено дете със семейството му в страната, където детето живее, ако това съответства на висшия му интерес.

Когато разделено дете има член от семейството в трета страна и желанието на двамата е да се съберат в тази страна, властите, отговарящи за благосъстоянието на детето трябва внимателно да проучат доколко съответният член на семейството е подходящ да се грижи за детето.

* ВКБООН-ПЗ, част III, цел 1(2): Страните въвеждат или подсилват специфични за половете и възрастта предпазни мерки в процедурите по даване на убежище, като се отдава необходимата важност на принципа за единството на семейството.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 5.5, 10.5 и 10.11

* Дъблин II, чл. 15(3): Ако търсещият убежище е непридружен непълнолетен, който има в друга страна членка един или повече роднини, способни да се грижат за него, страните членки трябва по възможност да съберат непълнолетния и роднината/роднините му, освен ако това не отговаря на интересите му.

* ЕКПЧ, чл. 8.1.

- * ЕСБИ (деца), параграфи 32, 34 и 35
- * ЕСБИ (интеграция), параграф 139
- * ЕС дир., семейство, чл. 10.3(а): Ако бежанецът е непридружен непълнолетен, страните членки трябва да позволят влизането на тяхна територия и пребиваването, за целите на събирането на семейството, на преки родственици по възходяща линия първа степен.
- * ЕС рез., чл. 5(3а): Компетентните власти сътрудничат за събирането на непридружени непълнолетни с други членове на техните семейства или в страната на произход на непълнолетния или в страната, където пребивават членовете на неговото семейство.
- * КПД, чл. 10(1)
- * МКПРМ, чл. 44(1)
- * МПГПП, чл. 23(1):
- * Резолюция на Съвета на ЕС за хармонизиране националните политики на събиране на семейства, 3 юни 1993 г.
- * СЕ, млади мигранти, параграф 7 vii-ix.

13.3 Интеграция

13.3.1 Когато на разделено дете е разрешено да остане, властите, отговорни за неговото благосъстояние/полагачи грижи се за него, внимателно проучват положението на детето (предвид се вземат неговата възраст, пол, , умствено и физическо здраве, образование и семейно положение в страната на произход). След допитване до детето следва да се намери дългосрочен вариант за настаняване в общността. Разбира се този вариант може да бъде продължение на временното настаняване. Като цяло е желателно деца под 15/16-годишна възраст да бъдат поети от приемно семейство, принадлежащо към същата култура. Случва се по-големи деца да предпочитат/да се справят добре в малки групи в общежития, ръководени от подходящо обучени социални работници, които са наясно с културните нужди на разделените деца.

По принцип, братя и сестри трябва да бъдат оставени да живеят на едно място, освен ако те не желаят противното или това не отговаря на висшите им интереси. Ако братя и сестри живеят самостоятелно, като най-големият е поел отговорността, той/тя трябва да получи специална помощ и съвети.

Разделени деца, които са навършили пълнолетие, следва да получат помощ под формата на програма, явяваща се продължение на досегашните грижи, която да им помогне в прехода към самостоятелен живот.

- * ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 10.2-10.3 и 10.6 - 10.9
- * ЕСБИ (деца), параграф 19
- * ЕС рез., чл. 4(7): Когато непридружен непълнолетен получи статут на бежанец или друго постоянно право на пребиваване трябва да му се осигури жилище, подходящо за дълъг период от време.
- * Конвенция за бежанците от 1951 г., чл. 21: клауза за настаняването на признатите бежанци
- * Конвенция за бежанците от 1951 г., чл. 23: клауза за социални помощи за признатите бежанци

* Конвенция за бежанците от 1951 г, чл. 24: условия на работа и социална сигурност за признатите бежанци

* КПД, чл. 13, 14, 15, 16, 19, 20, 25, 26 и 27

13.3.2 Правото на разделените деца на обучение, здравеопазване, езикова помощ (вж. параграф 11.3) и работа трябва да е поставена на същата основа като за децата с гражданство и в съответствие с националните закони.

Към разделени деца, които са пристигнали като непълнолетни, и на които е било позволено да останат по хуманитарни причини, или които са получили друг вид временен статут, изтичащ с навършването на 18-годишна възраст, трябва да се проявява благосклонно отношение след навършването на пълнолетие и трябва изцяло да се има предвид уязвимостта на тяхното положение. На тях трябва да се разреши да останат в приемащата страна.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграф 10.10

* ЕСБИ (деца), параграфи 36 - 41

* ЕСБИ (интеграция), параграфи 103-107

* Конвенция за бежанците от 1951 г, чл. 22: право на образование на признатите бежанци.

* КПД, чл. 2, 3, 23, 24, 28, 29(1в) и 30

* КПД, чл. 31: Държавите – страни по настоящата Конвенция признават правото на детето на отдых и почивка, на участие в игри и дейности за отмора, подходящи за възрастта му, и на свободно участие в културния живот и изкуствата; Държавите – страни по Конвенцията, зачитат и развиват правото на детето на пълноценно и равнопоставено участие в културни и артистични дейности, отдых и отмора.

* КПД, чл. 39

13.4 Осиновяване

Осиновяването рядко, по-скоро никога, е подходящ вариант за разделеното дете. Преди на осиновяването да може да се гледа като приложим или желан вариант, е необходимо упълномощена за това организация да извърши щателна оценка на положението на семейството на детето в страната на произход. Ясни процедури за това са формулирани в препоръката на Хагската конференция по международно частно право.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 10.4 и 10.8.

* КПД, чл. 21: Задължения на държавите при международно осиновяване.

* Препоръка относно приложението на Хагската конвенция за защита на детето и сътрудничество при международното осиновяване спрямо деца бежанци и други международно преместени деца, октомври 1994 г.

* Хагска конвенция, 1993 г.

13.5 Самоличност и националност

Деца, за които се окаже, че са без гражданство, трябва да бъдат подпомогнати да получат гражданство.

* КНЛБГ

* Конвенция за бежанците от 1951 г, чл. 27 и 28: Държавите издават документи за самоличност на признатите бежанци.

* Конвенция за бежанците от 1951 г, чл. 34: Държавите улесняват натурализирането на бежанците.

* Конвенция относно статута на лица без отечество, 1954, чл. 32: Държавите улесняват натурализирането на лица без отечество.

* КПД, чл. 7(1): Децата имат право да получат гражданство.

* МПГПП, чл. 24(3): Всяко дете има право да добие гражданство.

13.6 Завръщане в страната на произход

13.6.1 Това е сложна материя, която изисква подробни напътствия при изпълнението на добрата практика. Разделено дете трябва да бъде върнато единствено ако се счита, че това е в неговия висш интерес. Всички други съображения като борбата срещу нелегалната имиграция трябва бъдат оставени на заден план.

Събирането на семейството и завръщането е най-добре да става доброволно. Децата трябва да бъдат изцяло информирани и тяхното мнение трябва да се взема предвид на всички етапи на процедурата. Продължителността на отсъствие на детето от страната на произход и неговата възраст са важни фактори, които трябва да се вземат предвид.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 9.4 и 10-12

* Деца бежанци: Ръководни принципи за закрила и грижа, ВКБООН, 1994, стр. 138-144

* КПД, чл. 3

* Протокол срещу трафика на хора, дефиниция, чл. 8: Държавите улесняват репатрирането на жертвите на трафик

13.6.2 Преди разделено дете да бъде върнато в страната си на произход, трябва да са налице следните предпоставки:

- внимателна преценка дали е безопасно да се върне детето в неговата страна на произход, като се вземат предвид рисковете от преследване, от въвлечане във въоръжен конфликт, от насилие, злоупотреби или експлоатация;
- съгласие от страна на лицето, грижещо се за детето, и настойника/съветника в приемащата страна, че висшият интерес на детето е да се завърне;
- внимателна преценка на положението в семейството на детето в страната на произход. Необходимо е да се проучи дали семейството на детето (родители или други членове) е способно да му осигури подходящи грижи;
- внимателна преценка на достъпа до храна, подслон, здравеопазване, образование, професионално обучение и възможности за работа в страната на произход ;
- проучванията трябва да бъдат извършени от професионална и независима организация (различна от институцията или лицето, взели първоначалното решение

по молбата за убежище или друга молба на детето) и трябва да бъдат обективни, без политически пристрастия и да вземат предвид висшия интерес на детето;

- родителите на детето, близки или други лица, полагащи грижи, са съгласни да предоставят незабавни и дългосрочни грижи след пристигането на детето в страната на произход. Мнението на семейството относно завръщането на детето трябва да бъде проучено и взето предвид;
- детето да е информирано и мнението му да е взето предвид през всички етапи на процедурата и да са му предоставени подходящи съвети и помощ; мнението на детето относно неговото завръщане също трябва да се вземе предвид, в съответствие с неговата възраст и зрялост;
- преди завръщането се улеснява контактът между детето и неговото семейство;
- при завръщането детето е придружавано по подходящ за това начин;
- след завръщането е необходимо съответните власти или агенции ефективно да следят за благосъстоянието на детето.

Деца, жертви на трафик, никога не трябва да бъдат връщани в тяхната страна на произход без обстойна преценка на семейното положение и потенциалните рискове от репресии или повторен трафик, така че да се осигури завръщането в една безопасна среда.

С азелени деца, които са пристигнали като непълнолетни, но са достигнали 18-годишна възраст и не им е било позволено да останат в приемащата страна трябва да бъде проявявано отношение като към уязвими и с тях да бъдат обсъдени условията за успешната реинтеграция в страната на произход.

* ВКБООН-ПЗ, част III, цел 2(7): Държавите, работещи съвместно със съответните междуправителствени организации, трябва да развият стратегии за подпомагане завръщането и реадмисията на лица, които нямат нужда от международна закрила, по хуманен начин, изцяло в съответствие с техните човешки права и без употреба на излишна сила и, когато става дума за деца, вземайки предвид висшите им интереси.

* ВКБООН, ръководни принципи, параграфи 9.4, 9.5, 10.5, 10.12 - 10.14

* ЕСБИ (деца), параграфи 33 и 42

* ЕС рез., чл. 5

* Конвенция за бежанците от 1951 г, чл. 32(1): Държавите не трябва да експулсират бежанец, който се намира законно на тяхна територия.

* Конвенция за бежанците от 1951 г, чл. 33

* КПД, чл. 3

* КПД, чл. 5: Държавите зачитат правата и задълженията на родителите или на голямото семейство да предоставят подходящи насоки и ръководство.

* КПД, чл. 6, 12, 19, 20, 24, 27, 28, 34, 35, 36, 37(a), 38 и 39

* КПИ, чл. 3

* СЕ, преп. за експулсирането, параграф 13.v.h: непридружени непълнолетни се третира в съответствие с тяхната възраст и незабавно трябва да бъдат поети от съдия за непълнолетни. Те трябва да имат достъп до независими правни съвети и представителство.

* СЕ, млади мигранти, параграф 7, х

ПРИЛОЖЕНИЕ I

СОЦИАЛНА ИСТОРИЯ

По отношение на горния параграф В7, организация, носеща отговорност за полагането на грижи за детето, трябва да събере следната информация за детето:

1. информация за семейството (в страната на произход и другаде)
  2. Информация за лица извън семейството, които са важни за детето
  3. Обстоятелства, при които детето е било открито/идентифицирано
  4. Информация относно раздялата на детето със семейството
  5. Информация за живота на детето преди и след раздялата
  6. Физическо състояние на детето, здравословно и медицинска история
  7. Получено образование (официално и неофициално)
  8. Предоставяни грижи
  9. Желания на детето и планове за бъдещето
  10. Предварителна оценка на умственото и емоционалното развитие на детето и на неговата зрялост
  11. Определяне на възрастта
- (ВКБООН, ръководни принципи, параграф 5.9)

ПРИЛОЖЕНИЕ II

МЕЖДУНАРОДНО И РЕГИОНАЛНО ПРАВО, ПОЛИТИКА И РЪКОВОДНИ ПРИНЦИПИ

1. Международни документи относно детските права и закрилата на детето

- Конвенция за защита на непълнолетните, 1961 г.
- Конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца, 1980 г.
- Конвенция на ООН за правата на детето, 1989 г.
- Конвенция на МОТ относно забраната и незабавните действия за премахване на най-тежките форми на детски труд, K182, 1999 г.
- Минимални правила на ООН за прилагане на младежкото правосъдие (Пекински правила), 1985 г.
- Правила на ООН за закрила на подрастващи, лишени от свобода, 1990 г.
- Препоръка относно приложението на Хагската конвенция за защита на детето и сътрудничество при международното осиновяване спрямо деца бежанци и други международно разселени деца, Хагска конференция по международни частно право, октомври 1994 г.
- Факултативен протокол относно участието на деца във въоръжен конфликт, 2000 г.
- Факултативен протокол относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография, 2000 г.
- Хагска конференция по международно частно право
- Хагска конвенция за юрисдикцията, приложното право, признаването и сътрудничеството по отношение на родителската отговорност и мерките за защита на детето, 1996 г.
- Хагска конвенция за закрила на детето и сътрудничество при международното осиновяване, 1993 г.

2. Международно право

- Всеобща декларация за правата на човека, 1948 г.
- Допълнителен протокол към Женевските конвенции от 12 август 1949 г. относно защитата на жертвите на международни въоръжени конфликти (протокол 1), 8 юни 1977 г., чл. 77 и 78
- Допълнителен протокол към Женевските конвенции от 12 август 1949 г. относно защитата на жертвите на вътрешни въоръжени конфликти (протокол 2), 8 юни 1977 г., чл. 4
- Конвенция срещу дискриминацията в образованието, 1960 г.
- Конвенция против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, 1984 г.
- Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените, 1979 г.
- Конвенция за премахване всички форми на расова дискриминация, 1965 г.
- Конвенция за намаляване на случаите на лица без гражданство, 1961 г.
- Конвенция на ООН за статута на бежанците, 1951 г.
- Конвенция на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, Палермо, 2000 г
- Конвенция относно статута на лица без гражданство, 1954 г.
- Международна конвенция за защита правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства, 1990 г.
- Международен пакт за граждански и политически права, 1966 г. (и факултативен протокол)
- Международна конвенция за икономическите, социалните и културните права, 1966 г.
- Протокол срещу контрабандата на мигранти по земя, въздух и море, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, 2000 г.
- Протокол за статута на бежанците, 1967 г.
- Протокол за предотвратяване, премахване и наказание на трафика на хора, особено жени и деца, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, 2000 г.
- Римски статут на Международния наказателен съд, 1998 г.

3. Европейски документи

- Европейска конвенция за предотвратяване изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, 1987 г.

- Европейска конвенция за осиновяването на деца, 24 април 1967 г.
- Европейска конвенция за упражняването на правата на детето, 25 януари 1996 г.
- Европейска конвенция за правния статут на извънбрачните деца, 15 октомври 1975 г.
- Европейска конвенция за признаване и изпълнение на решения за упражняване на родителски права и възстановяване упражняването на родителските права, 20 май 1980 г.
- Европейска социална харта, 1961 г.
- Конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (и протоколи), 1950 г.

4. Законодателство на Европейския съюз относно предоставянето на убежището и имиграцията

- Директива на Съвета 2001/40/ЕС за взаимното признаване на решения за експулсиране на граждани на трети страни
- Директива на Съвета 2001/55/ЕС от 20 юли 2000 г. за минималните стандарти на предоставяне на временна закрила при масов поток от на разселени лица и мерките за постигане на баланс в усилията на страните членки за приемане на такива лица и последиците от това
- Директива на Съвета 2003/9/ЕС установяваща минималните стандарти за приемането на търсещи убежище
- Директива на Съвета 2003/86/ЕС от 22 септември 2003 г. за правото на събиране на семействата
- Европейска конвенция за постепенното премахване на контрола по общите граници, 1985 г. (Шенгенско споразумение)
- Конвенция за прилагане на Шенгенското споразумение, 1990 г.
- План за борба с нелегалната имиграция и трафика на човешки същества, Съвет на ЕС, юни 2002 г.
- Рамково решение относно борбата с трафика на хора, септември 2002 г.
- Регламент на Съвета (ЕС) № 343/2003 за критериите и механизмите за определяне страната членка, отговорна за разглеждането на молба за убежище, подадена в една от страните членки от гражданин на трета страна, 2003 г. (Дъблин II)
- Регламент на Съвета (ЕС) № 2725/2000 относно създаването на “Евродак” за сравняване на пръстови отпечатащи за ефективното прилагане на Дъблинската конвенция
- Съобщение на Европейската комисия за управлението на външните граници на страните членки на ЕС, май 2002 г.
- Харта на основните права на Европейския съюз, декември 2000 г.

5. Ръководни принципи на ВКБООН и изпълнителен комитет на ВКБООН

- ВКБООН, Дневен ред за закрила, 2002 г.
- Деца бежанци: Ръководни принципи за закрила и грижа, 1994 г.
- Заключение № 47 (1987) на изпълнителния комитет на ВКБООН децата бежанци
- Заключение № 59(1989) на изпълнителния комитет на ВКБООН децата бежанци
- Заключение № 84 (1997) на изпълнителния комитет на ВКБООН относно децата бежанци и подрастващите
- Заключение № 88(1999) на изпълнителния комитет на ВКБООН ,Закрилата на семейството на бежанците
- Наръчник за процедурите и критериите при определянето на статута на бежанец, 1992 г.
- Разселване на бежанци: международен наръчник за приемане и интеграция, глава 3.3, Инвестиция в бъдещето: деца бежанци и млади хора, 2002 г.
- Ръководни принципи за политиките и процедурите по отношение непридружени деца, търсещи убежище, 1997 г.
- Ръководни принципи на ВКБООН относно социалната изолация, 1996 г.
- Работа с непридружени деца: основан на общността подход, 1996 г.

6. Декларации, резолюции и ръководни принципи на ООН

- Декларация за социалните и правните принципи относно защитата и благосъстоянието на децата и по специално отглеждането и осигуряването според националното и международното право, 1986 г.
- Декларация за човешките права на лица, които не са граждани на страната, където живеят, 1985 г.
- Декларация за правата на лица, принадлежащи към национални или етнически, религиозни или езикови малцинства, 1992 г.
- Препоръчителни принципи и ръководни принципи на ВКБООН относно човешките права и трафика на хора Е/2002/68/доп.1, 20 май 2002 г.
- Резолюция 2002/51 на подкомисията по човешки права на ВКПЧООН относно трафика на жени и момичета

7. Резолюции и препоръки на Европейския съюз

- Брюкселска декларация за предотвратяване и борба с трафика на хора, Съвет на ЕС, 29 ноември 2002 г., JAI 280, SOC 572
- Закljučения относно страните, където като цяло не съществува сериозен риск от преследване, Съвет на ЕС, 1992 г.
- Закljučения относно условията за приемане на търсещи убежище, Съвет на ЕС, септември 2000 г.
- Резолюция за разпределение на тежестта при приемането и временното пребиваване на изселници, Съвет на ЕС, септември 1995 г.
- Резолюция за хармонизирането на подхода по въпросите, отнасящи се до трети страни, Съвет на ЕС, 1992 г.
- Резолюция за явно необоснованите молби за убежище, Съвет на ЕС, 1992 г.
- Резолюция за минималните стандарти при процедурите по предоставяне на убежище, Съвет на ЕС, юни 1995 г.
- Резолюция за хармонизирането на националните политики по събиране на семейството, Съвет на ЕС, юни 1993 г.
- Резолюция за непридружените непълнолетни, граждани на трети страни, Съвет на ЕС, юни 1997 г. (97/C 221/03)
- Решение на Съвета за контролиране изпълнението на приетите документи, засягащи предоставянето на убежище, Съвет на ЕС, юни 1997 г.
- Съвместно действие за борба с трафика на хора и сексуалната експлоатация на деца, Съвет на ЕС, февруари 1997 г. (97/1 54/JHA)
- Съвместна позиция от 4 март 1996 г., дефинирана от Съвета на основание член К.3 от Договора за Европейския съюз за хармонизираното приложение на определението на термина "бежанец", упоменат в член 1 от Женевската конвенция за статута на бежанците от 28 юли 1951 г. (96/196/JHA)

8. Резолюции и препоръки на Съвета на Европа

- Закljučителна декларация на 7-та Конференция на министрите, отговорни за въпросите на миграцията, септември 2002 г.
- Препоръка № R (91) 11 на Комитета на министрите относно сексуалната експлоатация, порнографията и проституцията, както и трафика на деца и младежи
- Препоръка № R (2000) 11 за действия срещу трафика на хора с цел сексуална експлоатация
- Препоръка на Парламентарната асамблея 1237 (1994) за положението на търсещите убежище, чиито молби за убежище са били отхвърлени
- Препоръка на Парламентарната асамблея 1309 (1996) за обучението на служители, посрещащи търсещи убежище на граничните пунктове
- Препоръка на Парламентарната асамблея 1327 (1997) за защитата и подсилването на човешките права на бежанците и търсещите убежище в Европа
- Препоръка на Парламентарната асамблея 1475 (2000). Пристигане на търсещи убежище на европейски летища

- Препоръка на Парламентарната асамблея 1547 (2002) относно процедурите за експулсиране в съответствие с правата на човека и за извършването им със зачитане на сигурността и достойнството.
- Препоръка на Парламентарната асамблея 1577 (2002), създаване на харта за нелегалната миграция
- Препоръка 1596 (2003) на Парламентарната асамблея. Ситуация на младите мигранти в Европа

9. Документи на ОССЕ

- План за действие на ОССЕ за борба с трафика на хора, Министерска среща, Маастрихт , 2003 г.

10. Становища на Европейския съвет за бежанци и изгнаници

- Европейски съвет за бежанци и изгнаници: Становище относно децата мигранти, 1996 г.
- Европейски съвет за бежанци и изгнаници: Становище относно интеграцията на бежанците в Европа, декември 2002 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ III

ИЗПОЛЗВАНИ РЕФЕРЕНЦИИ

Започвайки с Конвенцията за правата на детето и допълнителните протоколи, последвани от използваните съкращения и придружени от извадки от съответния член/параграф или връзка към текста.

КПА, Конвенция на ООН за правата на детето, 1989 г.

Чл.2(1): Държавите - страни по Конвенцията зачитат и осигуряват правата, предвидени в тази Конвенция, на всяко дете в пределите на своята юрисдикция без каквато и да е дискриминация, независимо от расата, цвета на кожата, пола, езика, религията, политическите или други възгледи, националния, етническият или социалният произход, имущественото състояние, инвалидност, рождение или друг статут на детето или на неговите родители или законни настойници.

Чл.2(2): Държавите - страни по Конвенцията, вземат всички подходящи мерки за осигуряване закрилата на детето против всички форми на дискриминация или наказание на основание статута, действията, изразените мнения или убеждения на неговите родители, правни настойници или членовете на неговото семейство.

Чл.3(1): Висшите интереси на детето са първостепенно съображение във всички действия, отнасящи се до децата, независимо дали са предприети от обществени или частни институции за социално подпомагане, от съдилищата, административните или законодателните органи.

Чл.3(3): Държавите - страни по Конвенцията, осигуряват институциите, службите и услугите, отнасящи се до закрилата или грижите за децата, да отговарят на стандартите, установени от компетентните власти, особено в областта на безопасността и здравеопазването и по отношение на числеността и пригодността на техния персонал и компетентния надзор над него.

Чл.5: Държавите - страни по Конвенцията, зачитат отговорностите, правата и задълженията на родителите или, в зависимост от случая, на членовете на голямото семейство или общност, както предвиждат местните обичаи, на законните настойници или на другите лица, отговорни по закон за детето, да осигуряват по начин, съответстващ на развитието на способностите на детето, подходящи насоки и ръководство в упражняването от него на правата, признати в тази Конвенция.

Чл.6(1): Държавите - страни по Конвенцията, признават, че всяко дете има присъщо право на живот.

Чл.7(1): Детето следва да бъде регистрирано незабавно след раждането му и от рождение има право на име, правото да придобие гражданство и доколкото е възможно, правото да познава и да бъде отглеждано от своите родители.

Чл.8(1): Държавите - страни по Конвенцията, се задължават да зачитат правото на детето да запази без незаконна намеса своята самоличност, включително своето гражданство, име и семейни връзки, както са признати от закона.

Чл.8(2): Когато дете незаконно е лишено от някои или от всички елементи на неговата самоличност, държавите - страни по Конвенцията, предоставят подходяща помощ и закрила с оглед възстановяване на неговата самоличност възможно най-бързо.

Чл.9(3): Държавите - страни по Конвенцията, зачитат правото на детето, което е отделено от единия или от двамата си родители, да поддържа лични отношения и пряк контакт с двамата си родители редовно освен ако това противоречи на висшите интереси на детето.

Чл.9(4): Когато такова разделяне е в резултат на някакво действие, предприето от държава - страна по Конвенцията, като задържане, затвор, изселване, депортиране или смърт (включително смърт, произтичаща от каквато и да е причина, докато лицето е задържано от държавата) на единия или

дватама родители или на детето, тази държава при поискване предоставя на родителите, детето, или ако е уместно, на друг член на семейството необходимата информация относно местопребиваването на липсващия член (членове) на семейството освен ако предоставянето на информация би навредило на благосъстоянието на детето. Освен това държавите - страни по Конвенцията осигуряват предоставянето на такова искане само по себе си да не води до неблагоприятни последици за съответното лице (лица).

Чл. 10(1): В съответствие със задължението на държавите - страни по Конвенцията, съгласно член 9, параграф 1 всяка молба от дете или от неговите родители да влязат или да напуснат една държава - страна по Конвенцията, с цел събиране на семейство се разглежда по позитивен, хуманен и експедитивен начин. Държавите - страни по Конвенцията, освен това осигуряват предоставянето на такава молба да не води до неблагоприятни последици за нейните автори и за членовете на техните семейства.

Чл. 10(2): Дете, чиито родители живеят в различни държави, има право да поддържа лични отношения и преки контакти с двамата си родители редовно освен при изключителни обстоятелства. За тази цел и в съответствие със задължението си съгласно член 9, параграф 1 държавите - страни по Конвенцията, зачитат правото на детето или на неговите родители да напускат която и да е страна, включително собствената си, и да влизат в своята собствена страна. Правото да напускат която и да е страна подлежи само на тези ограничения, които са предписани от закона и които са необходими за защита на националната сигурност, обществения ред, общественото здраве или морал или правата и свободите на други лица, и които са съвместими с другите права, признати в тази Конвенция.

Чл. 12(1): Държавите - страни по Конвенцията, осигуряват на детето, което може да формира свои собствени възгледи, правото да изразява тези възгледи свободно по всички въпроси, отнасящи се до него, като на тях следва да се придава значение, съответстващо на възрастта и зрелостта на детето.

Чл. 12(2): За тази цел на детето е предоставена специална възможност да бъде изслушвано при всякакви съдебни и административни процедури, отнасящи се до него, или пряко, или чрез представител или съответен орган по начин, съответстващ на процедурните правила на националното законодателство.

Чл. 13(1): Детето има право на свобода на изразяване на мнение. Това право включва свободата да търси, получава и предава информация и идеи от всякакъв вид независимо от границите в устна, писмена, печатна форма или под формата на изкуство, или чрез каквито и да са други информационни средства по избор на детето.

Чл. 13(2): Упражняването на това право може да подлежи на известни ограничения, но те трябва да бъдат само такива, каквито са необходими и предписани от закона:

- а) за зачитане правата или репутацията на другите, или
- б) за защита на националната сигурност или обществения ред, или на общественото здраве и морал.

Чл. 14(1): Държавите - страни по Конвенцията, зачитат правото на детето на свобода на мисълта, съвестта и религията.

Чл. 14(2): Държавите - страни по Конвенцията, зачитат правата и задълженията на родителите или, в зависимост от случая, на законните настойници да осигурят ръководството на детето при упражняването на това негово право по начин, съответстващ на развитието на способностите на детето.

Чл. 14(3): Свободата на изразяване на собствената религия или вярвания може да подлежи само на такива ограничения, които са предвидени в закона и са необходими за защита на обществената сигурност, ред, здраве или морал или на основните права и свободи на другите.

Чл. 15(1): Държавите - страни по Конвенцията, признават правото на детето на свобода на сдружаване и на мирни събрания.

Чл. 15(2): Не може да се налагат никакви ограничения върху упражняването на тези права освен наложените в съответствие със закона и които са необходими в едно демократично общество в интерес на националната сигурност или обществената безопасност, обществения ред, защитата на общественото здраве или морал, или защитата на правата и свободите на другите.

Чл. 16(1): Никое дете не трябва да бъде подлагано на произволна или незаконна намеса в неговия личен живот, семейство, дом или кореспонденция, нито на незаконно посегателство срещу неговата чест и репутация.

Чл. 16(2): Детето има право на закрила от закона против такава намеса или посегателство.

Чл. 17: Държавите - страни по Конвенцията, признават важната функция, изгълнявана от средствата за масова информация, и осигуряват на всяко дете достъп до информация и материали от различни национални и международни източници, особено тези, насочени към подобряване на неговото социално, духовно и морално благосъстояние и физическо и умствено здраве. За тази цел, държавите - страни по Конвенцията: .

(а) насърчават средствата за масова информация да разпространяват информация и материали от социална и културна полза за детето и в съответствие с духа на чл. 29; (б) насърчават международното сътрудничество в производството, обмена и разпространението на такава информация и материали от различни културни, национални и международни източници; (в) насърчават производството и разпространението на детски книги; (г) насърчават средствата за масова информация особено да зачитат езиковите нужди на детето, принадлежащо към малцинствена група или към коренното население; (д) насърчават разработката на подходящи насоки за защита на детето от информация и материали, вредни за неговото благосъстояние, като се имат предвид разпоредбите на чл. 13 и 18.

Чл. 18(2): С цел гарантиране и закрила на правата, изложени в тази Конвенция, държавите - страни по нея оказват подходяща помощ на родителите и законните настойници при осъществяване на тяхната отговорност по отглеждане на децата и осигуряват създаването на институции, служби и услуги в областта на грижите за децата.

Чл. 19(1): Държавите - страни по Конвенцията, предприемат всички необходими законодателни, административни, социални и образователни мерки за закрила на детето от всички форми на физическо или умствено насилие, посегателство или злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуални престъпления, докато то е под грижите на родителите си или на единия от тях, на законния си настойник или на всяко друго лице, на което то е поверено.

Чл. 19(2): Подобни защитни мерки включват според случая ефективни процедури за създаване на социални програми за осигуряване необходимата подкрепа на детето и на лицата, които се грижат за него, както и на всички други форми за предотвратяване и разкриване, докладване, отнасяне за разглеждане, разследване, разглеждане и проследяване на случаите на малтретиране на деца, описани по-горе, и според случая за намеса на съдебните органи.

Чл. 20(1): Дете, което е лишено временно или постоянно от неговата семейна среда или на което с оглед на неговите висши интереси не може да бъде разрешено да остане в тази среда, има право на специална закрила и помощ, оказвана от държавата.

Чл. 20(3): Тези грижи могат да включват наред с другото даване за отглеждане, Кафала по ислямското право, осиновяване или ако е необходимо, настаняване в подходящо детско заведение. Когато се разглеждат възможните решения на тези проблеми съответно внимание трябва да бъде обърнато на осигуряване на приемственост при отглеждане на детето, както и на етническите, религиозните, културните и езиковите особености на средата, от която то произхожда.

Чл. 21: За държавите - страни по Конвенцията, които признават и или допускат системата на осиновяване, висшите интереси на детето трябва да бъдат първостепенно съображение, като за целта те::

(а) осигуряват осиновяването на дете да бъде позволявано само от компетентните власти, които определят в съответствие с приложимите закони и процедури и на основата на всички достоверни, отнасящи се към случая данни, че осиновяването е възможно, като се отчита отношението на детето с неговите родители, роднини и законни настойници, и че ако е необходимо, тези лица, след като са били съответно информирани, са дали своето съгласие за осиновяването, като им е предоставена нужната консултация; (б) признават, че осиновяването в чужбина може да се счита за алтернативно средство за грижа за детето, ако детето не може да бъде дадено в приемно семейство или осиновено, или не може по никакъв подходящ начин да се полагат грижи за него в страната на произход; (в) осигуряват детето, което се дава за осиновяване в чужбина, да се ползува от гаранции и стандарти, еквивалентни на съществуващите при осиновяване в страната, от която то произхожда; (г) предприемат всички подходящи мерки, при осиновяване в чужбина това да не води до незаконно финансово обогатяване за лицата, участващи в него; (д) подпомагат, когато е необходимо, постигането на целите на този член чрез сключване на двустранни или многостранни спогодби или споразумения и се стремят в тези рамки да осигурят настаняването на детето в чужбина да се извършва чрез компетентните власти или органи.

Чл. 22(1): Държавите - страни по Конвенцията, вземат необходимите мерки да осигурят дете, което иска да получи статут на бежанец или което се счита за бежанец в съответствие с приложимото международно или вътрешно право и процедури, независимо дали е придружено или не е придружено от неговите родители или от което и да било друго лице, да получи подходяща защита и хуманитарна помощ в ползуването на съответните права, изложени в тази Конвенция и в другите международни документи за правата на човека или по хуманитарни въпроси, по които посочените държави са страни.

Чл. 22(2): За тази цел държавите - страни по Конвенцията, подкрепят, когато смятат за необходимо, усилията на Организацията на обединените нации и на други компетентни междуправителствени организации или неправителствени организации, сътруднически с Организацията на обединените нации, да защитават и подпомагат това дете и да издирят родителите или други членове на семейството на всяко дете бежанец с цел да получат информация, необходима за събирането му с членовете на неговото семейство. В случаи, когато не могат да бъдат намерени родителите или други членове на семейството, на детето се осигурява същата закрила, както на всяко друго дете, постоянно или временно лишено от неговата семейна среда по каквато и да била причина, както е определено в тази Конвенция.

Чл. 23(1): Държавите - страни по Конвенцията, признават, че дете с умствени или физически недостатъци трябва да води пълноценен и достоен живот в условия, които осигуряват достойнството му, поощряват самостоятелността и улесняват активното му участие в обществото.

Чл. 23(2): Държавите - страни по Конвенцията, признават правото на детето с умствени или физически недостатъци на специални грижи и насърчават и осигуряват според наличните ресурси оказването на такова дете и на поелите грижата за него на помощ, за която са направени постъпки и която отговаря на състоянието на детето и на положението на родителите или другите лица, грижещи се за детето.

Чл. 23(3): Като се признават специалните нужди на детето с умствени или физически недостатъци, помощта, оказвана в съответствие с точка 2 на този член, се предоставя безплатно, когато това е възможно, като се вземат предвид финансовите възможности на родителите на детето или другите лица, грижещи се за него, и е насочена към осигуряване на ефективен достъп и получаване на образование, обучение, здравни грижи, рехабилитация, подготовка за трудова дейност и възможности за отдих по начин, позволяващ на детето най-пълната възможна социална интеграция и индивидуално развитие, включително неговото културно и духовно развитие.

Чл. 23(4): Държавите - страни по Конвенцията, подпомагат в духа на международното сътрудничество, размяната на подходяща информация в областта на здравната профилактика, на медицинското, психологическото и функционалното лечение на децата с умствени или физически недостатъци, включително разпространение и достъп до информация относно методи на рехабилитация, образование и професионална подготовка, с цел да се даде възможност на държавите - страни по Конвенцията, да подобрят своите възможности и умения и разширят опита си в тези области. В това отношение особено трябва да се вземат предвид нуждите на развиващите се страни.

Чл. 24(1): Държавите - страни по Конвенцията, признават правото на детето да се ползва от най-високия достижим стандарт на здравословно състояние и от здравните услуги за лечение на заболяванията и за възстановяване на неговото здраве. Държавите - страни по Конвенцията, се стремят да осигурят никое дете да не бъде лишено от правото си на достъп до такива здравни услуги.

Чл. 24(2): Държавите - страни по Конвенцията, полагат усилия за осигуряване на пълното прилагане на това право и по-специално предприемат подходящи мерки с цел: (а) да намалят смъртността при кърмачетата и децата; (б) да осигурят на всички деца необходимата медицинска помощ и здравни грижи, като основно внимание се отделя на развитието на основните здравни грижи; (в) да се борят срещу болестите и недохранването, включително в рамките на основните здравни грижи, като наред с другото използват лесно достъпни технологии и доставят хранителни продукти и питейна вода, вземайки под внимание опасностите и рисковете от замърсяване на околната среда; (г) да осигурят на майките подходящи грижи преди и след раждане; (д) да осигурят на всички групи в обществото, и по-специално на родителите и децата, информацията относно здравето и изхранването на детето, предимствата на кърменето, хигиената и здравословността на околната среда и предотвратяването на нещастните случаи, както и обучение и съдействие за използването на тази информация; (е) да развият здравната профилактика, консултациите за родителите и просветната дейност и услугите в областта на семейното планиране.

Чл. 24(3): Държавите - страни по Конвенцията, вземат всички подходящи и ефикасни мерки за премахване на традиционните практики, които нанасят вреда на здравето на децата.

Чл. 24(4): Държавите - страни по Конвенцията, се задължават да развият и насърчат международното сътрудничество с оглед постепенно постигане на пълна реализация на правото, признато в този член. В това отношение особено трябва да се вземат предвид нуждите на развиващите се страни.

Чл. 25: Държавите - страни по Конвенцията, признават правото на дете, което е било настанено в специално заведение от компетентните власти с цел грижи, защита или лечение на неговото физическо или умствено здраве, на периодичен контрол върху провежданото лечение, както и върху всички други обстоятелства относно неговото настаняване.

Чл. 26(1): Държавите - страни по Конвенцията, признават правото на всяко дете да се ползува от обществени осигуровки, включително и обществени застраховки, и предприемат необходимите мерки за постигане на пълна реализация на това право в съответствие с националното законодателство.

Чл. 26(2): Тези осигуровки трябва, когато е подходящо, да бъдат отпускани съобразно разходите и положението на детето и на лицата, които носят отговорност за издържането на детето, както и като се вземе предвид и всяко друго съображение, отнасящо се до искането за отпускане на такива осигуровки, отправено от дете или от негово име

Чл. 27(1): Държавите - страни по Конвенцията, признават правото на всяко дете на жизнен стандарт, съответстващ на нуждите на неговото физическо, умствено, духовно, морално и социално развитие.

Чл. 27(2): Родителят/родителите или другите лица, отговорни за детето, имат първостепенна отговорност да осигурят в рамките на своите способности и финансови възможности условията за живот, необходими за развитието на детето.

Чл. 27(3): Държавите - страни по Конвенцията, в съответствие с националните условия и в рамките на своите възможности, предприемат необходимите мерки с цел да подпомагат родителите и другите лица, отговорни за детето, да осъществяват това право и в случай на нужда предоставят материална помощ и програми за подпомагане, особено по отношение на изхранването, облеклото и жилището.

Чл. 27(4): Държавите - страни по Конвенцията, предприемат всички подходящи мерки за получаване от страна на детето на издръжката от родителите или от другите лица, които носят финансова отговорност за него както на тяхна територия, така и от чужбина. Особено когато лицето, носещо финансова отговорност за детето, живее в държава, различна от тази на детето, държавите - страни по

Конвенцията подпомага присъединяването към международни спогодби или сключването на такива спогодби, както и приемането на други подходящи договорености.

Чл. 28(1): Държавите - страни по Конвенцията, признават правото на детето на образование и с оглед на осъществяването на това право във все по-голяма степен и при еднакви възможности те по-специално трябва: (а) да направят началното образование задължително и безплатно за всички; (б) да насърчават развитието на различни форми на средно образование, включително общо и професионално образование, като ги направят достъпни и на разположение за всяко дете и вземат подходящи мерки, като въвеждането на безплатно образование и предоставяне на финансова помощ в случай на необходимост; (в) да направят висшето образование достъпно за всички на основата на способностите и с всички подходящи средства; (г) да направят образователната информация и тази за професионално обучение и ориентация налична и достъпна за всички деца; (д) да вземат мерки за насърчаване на редовното присъствие в училищата и намаляване процента на децата, напуснали училище.

Чл. 28(2): Държавите - страни по Конвенцията, предприемат всички подходящи мерки за осигуряване спазването на училищната дисциплина по начин, съвместим с човешкото достойнство на детето и в съответствие с тази Конвенция.

Чл. 28(3): Държавите - страни по Конвенцията, подпомагат и насърчават международното сътрудничество по въпроси, отнасящи се до образованието и по-специално с оглед да допринесат за премахване на невежеството и неграмотността в целия свят и да улеснят достъпа до научни и технически знания и съвременни методи за преподаване. В това отношение особено трябва да се вземат предвид нуждите на развиващите се страни.

Чл. 29(1в): Държавите - страни по Конвенцията, се споразумяват, че образованието на детето трябва да бъде насочено към: развитието на чувството на уважение към родителите на детето, към неговата собствена културна самоличност, език и ценности, към националните ценности на страната, в която детето живее, на страната, от която то произхожда и на цивилизации, различни от неговата собствена.

Чл. 30: В държави, където съществуват етнически, религиозни и езикови малцинства или коренно население, дете, принадлежащо към такова малцинство, или произхождащо от коренното население, не може да бъде лишавано от правото в общност с другите членове на неговата група да се ползува от неговата собствена култура, да изповядва или практикува неговата собствена религия, или да използва неговия собствен език.

Чл. 31(1): Държавите - страни по Конвенцията, признават правото на детето на отдих и почивка, на участие в игри и дейности за отмора, подходящи за възрастта му, и на свободно участие в културния живот и изкуствата.

Чл. 31(2): Държавите - страни по Конвенцията, зачитат и развиват правото на детето на пълноценно участие в културния и творческия живот и насърчават предоставянето на подходящи и равни възможности за културна и творческа дейност, отдих и отмора.

Чл. 32: Държавите - страни по Конвенцията, признават правото на детето да бъде защитено от икономическа експлоатация и от извършване на каквато и да е работа, която крие опасност или може да попречи на образованието на детето, или да навреди на здравето или на физическото, умственото, духовното, моралното или социалното развитие на детето.

Чл. 34: Държавите - страни по Конвенцията, се задължават да защитават детето от всички форми на сексуална експлоатация и от сексуално насилие. За тези цели държавите - страни по Конвенцията, вземат всички подходящи мерки на национално, двустранно и многостранно равнище за предотвратяване на: (а) подбуждане или принуждаване на дете да се занимава с каквато и да е незаконна сексуална дейност; (б) експлоатация на деца с цел проституция или друга незаконна сексуална практика; (в) експлоатация на деца с цел производство на порнографски представления и материали.

Насоки за добра практика, 2004 г.

Чл. 35: Държавите - страни по Конвенцията, предприемат всички подходящи мерки на национално, двустранно и многостранно равнище за предотвратяване отвлечането, продажбата или търговията с деца в каквато и да е форма и с каквато и да е цел.

Чл. 36: Държавите - страни по Конвенцията, закрилят детето от всички други форми на експлоатация, засягащи в каквато и да е аспект благосъстоянието на детето.

Чл. 37(а): Държавите - страни по Конвенцията, осигуряват: никое дете да не бъде подлагано на изтезания или друго жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Нито смъртно наказание, нито доживотен затвор без възможност за освобождаване няма да се налагат за нарушения, извършени от лица под 18-годишна възраст;

Чл. 37(б): никое дете да не бъде лишено от неговата свобода незаконно или произволно. Арестуването, задържането или осъждането на лишаване от свобода на дете следва да бъде в съответствие със закона и да се използва само като крайна мярка и за най-краткия възможен срок;

Чл. 38: Държавите - страни по Конвенцията, се задължават да зачитат и да осигурят зачитане на приложимите за тях в случай на въоръжен конфликт норми на международното хуманитарно право, които се отнасят до децата.

Чл. 39: Държавите - страни по Конвенцията, предприемат всички необходими мерки за подпомагане на физическото и психическото възстановяване и социална реинтеграция на дете, жертва на всякаква форма на липса на грижи, експлоатация или злоупотреба, изтезания или каквато и да е друга форма на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, или на въоръжен конфликт. Това възстановяване или реинтеграция се извършва в среда, благоприятстваща укрепването на здравето, самоуважението и достойнството на детето.

Протокол 1 към КПД, Факултативен протокол относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография, 2000 г.

Чл. 3: Изисква криминализирането на сексуалната експлоатация и трафика на деца за каквито и да били цели (трансплантация на органи, осиновяване, проституция, детски труд).

Чл. 8(1): Държавите приемат подходящи мерки, за да защитят по-най добър начин интересите на деца, които са жертва на сексуална експлоатация или трафик.

Протокол 2 към КПД, Факултативен протокол относно участието на деца във въоръжен конфликт, 2000 г.

Връзка: <http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/protocolchild.htm>

ВКБООН, Наръчник, Наръчник за процедурите и критериите при определяне статуса на бежанец, 1992 г.

Връзка: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIAid=3d58e13b4иpage=publ>

ВКБООН-ПЗ, ВКБООН - план за защита, 2002 г.

Част III, цел 1(9): Държавите, ВКБООН, НПО и други партньори отговарят на нуждите на разделените деца, включително за временното им настаняване в приемни семейства или назначаването на държавни или недържавни настойници, както и за съблюдаването на тези мерки и държавите проучват подходящите алтернативи на задържането на търсещи убежище и бежанци и принципно се въздържат от задържането на деца.

Част III, цел 6(2): Държавите, ВКБООН и партньорите вземат мерки, за да осигурят на децата бежанци равноправно участие при вземането на решения във всички области на живота на бежанците, както и да осигурят изпълнението на тези решения и държавите отдават значение на основното и средното образование на бежанците.

ВКБООН, Ръководни принципи, Ръководни принципи за политиките и процедурите по отношение на непридружени деца, търсещи убежище, 1997 г.

Връзка: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIAid=3d4f91cf4иpage=publ>

Деца бежанци: Ръководни принципи за закрила и грижа, ВКБООН, 1994 г.

Връзка: <http://www.separated-children-ECrope-programme.org/Global/framed.asp?source=Documents/Eng/Legislation/RefugeeChildren.pdf>

ЕКПЧ, Европейска конвенция за защита правата на човека и основните свободи (и протоколи), 1950 г.

Чл.3. Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

Чл. 4: Никой не трябва да бъде държан в робство или сервитут или да бъде подложен на насилствен труд.

Чл. 8.1: Всеки има право на зачитане на неговия личен и семеен живот, на неговото жилище и на тайната на неговата кореспонденция.

ЕСБИ (деца), Европейски съвет за бежанци и изгнаници: становище относно децата мигранти, 1996 г.

Връзка: <http://www.ecre.org/positions/children.pdf>

ЕСБИ (интеграция), Европейски съвет за бежанци и изгнаници: становище относно интеграцията на бежанците в Европа, декември 2002 г.

Връзка: <http://www.ecre.org/positions/integ02.pdf>

ЕС рез., Резолюция за непридружените непълнолетни, които са граждани на трети страни, Съвет на ЕС, юни 1997 г. (97/С 221/03)

Чл. 2(3): Непридружените непълнолетни, които според националните закони трябва да останат на границата до момента на вземане на решение дали да бъдат приети или върнати, се ползват от цялата материална подкрепа и грижи за посрещане на основните им нужди като храна, подходящ за възрастта подслон, санитарни възли и медицински грижи.

Чл. 3(1): Страните членки опитват да установят самоличността на непълнолетния възможно най-бързо след пристигането му, а също и дали е придружен. Сведенията за самоличността на непълнолетния може да бъдат получени по различни начини, най-вече чрез подходящо интервю, което да се извърши възможно най-бързо, и по съобразен с възрастта му начин.

Получената информация се документира грижливо. Искането, получаването, препращането и съхраняването на получената информация се извършват особено внимателно и дискретно, най-вече в

случаите на търсеци убежище, така че да бъдат защитени както непълнолетните, така и членовете на техните семейства. Бързо получената информация може да увеличи шансовете на непълнолетния за събиране със семейството му в неговата страна на произход.

Чл. 3(2): Независимо от правния им статут, непридружените непълнолетни трябва да разполагат с необходимата закрила и основни грижи, в съответствие с разпоредбите на националното право.

Чл. 3(3): Страните членки опитват, с цел събирането на семейството, да открият възможно най-скоро членовете на семейството на непридружения непълнолетен или да открият местонахождението им, независимо от техния правен статут и без да предрешават основателността на молбата за пребиваване. Непридружени непълнолетни може също да бъдат насърчавани и подпомагани да се свържат с Международния комитет на Червения кръст, националните организации на Червения кръст или други организации за издирването на членовете на семействата им. Особено при търсещите убежище, каквито контакти да са били извършени при издирването на членовете на семейството, дискретността трябва изцяло да бъде спазвана, така че да бъдат защитени както непълнолетните, така и членовете на техните семейства.

Чл. 3(4 и 5): За нуждите на прилагането на настоящата резолюция страните членки възможно най-бързо осигуряват необходимото представителство на непълнолетния чрез: (а) правно настояничество, или (б) представяне от (национална) организация, отговорна за грижите за непълнолетния и неговото благосъстояние, или (в) друго подходящо представителство.

Когато на непридружен непълнолетен е назначен настойник, последният трябва да се увери, че потребностите на непълнолетния (например правни, социални, медицински или психологически) са изцяло осигурени в съответствие с националното право.

Чл. 3(6): Когато има основание да се предположи, че непридружен непълнолетен на училищна възраст ще остане в страната за продължителен период, той следва да има достъп до общообразователните заведения на същата основа като местните му връстници или да му е осигурен достъп до подходящи специални учебни заведения.

Чл. 3(7): Непридружените непълнолетни трябва да получат подходящо лечение, за да се посрещнат неотложните им нужди. Специална медицинска или друга помощ се предоставя на непълнолетни, които са станали жертва на всякаква форма на липса на грижи, на експлоатация или злоупотреба, изтезания или каквато и да е форма на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание, или на въоръжен конфликт.

Чл. 4(1): Всеки непълнолетен без придружител има правото да поиска убежище. Все пак, страните членки си запазват правото непълнолетните под определена възраст, която се определя от засегнатата страна членка, да не могат да подават молба за убежище докато не му е оказана помощ от правен настойник, специално назначен възрастен представител или институция.

Чл. 4(2): Предвид особените нужди на непълнолетните и тяхната уязвимост, страните членки считат обработването на тяхната молба за неотложен въпрос.

Чл. 4(3): (а) По принцип всеки непридружен, който търси убежище и твърди, че е непълнолетен, трябва да покаже доказателство за възрастта си. (б) ако подобно доказателство не съществува или са налице сериозни съмнения, страните членки могат да пристъпят към оценка на възрастта на търсеция убежище. Определянето на възрастта се извършва обективно. За тази цел страните членки могат, със съгласието на непълнолетния, на някоя организация или на специално назначен възрастен представител, да проведат, с помощта на квалифициран медицински персонал, медицински тест за изясняване на възрастта.

Чл. 4(4): Докато трае процедурата по даване на убежище страните членки по принцип настаняват непридружените непълнолетни при (а) техни възрастни роднини, (б) приемни семейства, (в) приемни центрове, специално пригодени за непълнолетни, или (г) в друго подходящо за тях жилище, като по този начин им се позволява да живеят независимо, но с подходяща помощ. Страните членки могат да

настаняват непридружени непълнолетни на 16-годишна възраст и повече в приемни центрове за възрастни, търсещи убежище.

Чл. 4(5): (а) По време на всяко едно интервю, свързано с молбата за убежище, търсещите убежище непълнолетни може да бъдат придружени от правен настойник, специално назначен възрастен представител или институция, възрастен роднина или правен помощник (б) Интервюто се провежда от служители, които притежават необходимите опит или обучение. Важността на подходящото обучение за служителите, интервюиращи търсещи убежище непридружени непълнолетни, трябва да бъде призната както подобава.

Чл. 4(6): Когато се разглежда молба за получаване на убежище, подадена от непридружен непълнолетен, следва да бъдат взети предвид възрастта, умственото развитие и фактът, че той може да има ограничено познание за условията в неговата страна на произход.

Чл. 4(7): Когато непридружен непълнолетен получи статут на бежанец или друго постоянно право на пребиваване трябва да му се осигури жилище, подходящо за дълъг период от време.

Чл. 5: Когато на непълнолетен не се разрешава да удължи престоя си, засегнатата страна членка може да го върне в неговата страна на произход или в трета страна, готова да го приеме, ако при пристигането му там са налице, в зависимост от възрастта му и степента на независимост, адекватно посрещане и грижи. Това може да бъде подсигурано от родители или други възрастни, които се грижат за детето, както и от правителствени и неправителствени организации.

Чл. 5(2): Докато завръщане при тези условия не е възможно страните членки принципно трябва да направят всичко възможно непълнолетният да остане на тяхна територия.

Чл. 5(3а, в и г) Компетентните власти в страните членки, предвид завръщането на непълнолетния, сътрудничат (а) за събирането на непридружени непълнолетни с други членове на техните семейства или в страната на произход на непълнолетния или в страната, където пребивават тези членове на семейството; (в) с международни организации като ВКБООН или УНИЦЕФ, които вече играят активна съветническа роля пред правителствата относно ръководните принципи за действие с непридружени непълнолетни, особено търсещи убежище; (г) когато е уместно с неправителствени организации, така че да се потвърди наличието на инфраструктура за прием и грижи в страната, където непълнолетния ще бъде върнат.

ЕС рез. минимум, Съвет на ЕС, Резолюция за минималните гаранции при процедурите по даване на убежище, юни 1995 г.

Параграф 1: Процедурите по даване на убежище се прилагат при пълно спазване на Женевската конвенция от 1951 г. и на Протокола от Ню Йорк за статута на бежанците, както и на другите задължения по международното право, свързани с правата на бежанците и правата на човека. По-конкретно, процедурите изцяло ще съответстват на член 1 от Конвенцията от 1951 г. относно определението на понятието “бежанец”, на член 33 относно принципа за неотблъскване “non-refoulement” и на член 35 относно сътрудничеството със службата на Върховния комисар на ООН за бежанците, включително улесняване изпълнението на неговия дълг и съблюдаване за изпълнението на Конвенцията.

Параграф 26: Трябва да се осигури непридружените непълнолетни, търсещи убежище и недееспособни според националното право, да бъдат представени от специално назначен възрастен или институция. По време на интервюто непълнолетни без придружител може да бъдат придружени от този възрастен или от представители на тази институция. Тези лица са длъжни да защитават интересите на децата.

Параграф 27: При разглеждането на молба за убежище, подадена от непридружен непълнолетен, трябва да се вземат предвид неговото умствено развитие и степен на зрялост.

Заклучения на Съвета на ЕС относно страните, където като цяло не съществува сериозен риск от преследване, 1992 г.

Няма връзка

КНЛБГ, Конвенция за намаляване случаете на лица без гражданство, 1961 г.

Връзка: <http://www.unhcr.md/article/convstateless61.htm>

Конвенция за бежанците от 1951 г.

Чл. 31: Държавите на наказват лица, които нелегално са проникнали или се намират на тяхна територия, ако тези лица идват от място, където са били подложени на гонения по смисъла на чл.1 и не се налагат наказания на търсещи убежище, които нелегално влизат на територията на страна, ако покажат уважителни причини за незаконното им проникване.

Чл. 33: Съгласно чл.1 държавите не връщат бежанец в страна, където неговият или нейният живот или свобода са застрашени.

КПИ, Конвенция против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, 1984 г.

Чл. 3: Никоя държава не връща лице в страна, където то ще бъде застрашено от изтезания..

МКПРД, Международна конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация, 1965 г.

Връзка: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/d_icerd.htm

МКПРМ, Международна конвенция за защита правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства, 1990 г.

Чл. 44(1): Държавите вземат мерки за осигуряване защитата на единството на семействата на работниците мигранти

МОТ К182, Конвенция на МОТ относно забраната и незабавните действия за ликвидирането на най-тежките форми на детски труд, МОТ К182, 1999 г.

Чл. 3: Определението на “най-тежките форми на детски труд” включва продажбата и трафика на деца.

МПГПП, Международен пакт за граждански и политически парва, 1966 г. (и факултативен протокол)

Чл. 8: Никой не трябва да бъде държан в робство или сервитут или да бъде подложен на принудителен труд.

Чл. 19: Всеки има право да изказва мнение без вмешателство. Всеки има право да се изразява свободно.

Чл. 23(1): Семейството има право на защита от страна на държавата.

Чл. 24(1): Всяко дете, без каквато и да била дискриминация, има право на такива мерки на закрила от страна на неговото семейство, на обществото и на държавата, каквито състоянието му на малолетен изисква

МПИСКП, Международен пакт за икономически, социални и културни права, 1966 г.

Чл. 10(3): Специални мерки за закрила се вземат по отношение на децата и децата се предпазват от икономическа и социална експлоатация.

Правила на ООН за закрила на подрастващи, лишени от свобода, 1990 г.

Връзка: <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r113.htm>

Протокол срещу контрабандата на мигранти по земя, въздух и море, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, 2000 г.

Чл. 19(2): Мерките се разглеждат и прилагат по начин, който не дискриминира определени лица поради факта, че са станали обект на действия, посочени в член 6 на настоящия Протокол.

Тълакуването и приложението на тези мерки съответства на международно признатите принципи на недискриминация.

Протокол срещу трафика на лица, Протокол за предотвратяване, премахване и наказание на трафика на хора, особено жени и деца, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, 2000 г.

Чл. 7: Всяка държава – страна по Конвенцията, трябва при подходящ случай да обсъди позволяването на престой на нейна територия, временно или постоянно, на жертвите на трафик.

Чл. 14(2): Мерките, изложени в настоящия Протокол, се разглеждат и прилагат по начин, който не дискриминира определени лица за това, че са били жертва на трафик. Тълкуването и приложението на тези мерки съответства на международно признатите принципи на недискриминация.

Протокол относно статута на бежанците, 1967 г.

Връзка: <http://www.unhcr.ch>

Препоръка относно приложението на Хагската конвенция за защита на детето и сътрудничество при международното осиновяване спрямо деца бежанци и други международно преместени деца, Хагска конференция по международни частно право, октомври 1994 г.

Връзка: <http://www.hcch.net/e/conventions/annexa33e.html>

Резолюция на Съвета на ЕС за хармонизиран подход по въпросите, отнасящи се до третите приемащи страни, 1992 г.

Няма Връзка

Резолюция на Съвета на ЕС за хармонизиране националните политики за събиране на семейства , 3 юни, 1993 г.

Няма връзка

Ръководни принципи на ООН за ПЧ и трафика на хора, Препоръчителни принципи и ръководни принципи на ВКБООН относно човешките права и трафика на хора E/2002/68/доп.1, 20 май 2002 г.

Връзка: [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument)

СЕ, Министри 91, Препоръка на Комитета на министрите на Съвета на Европа № R (91) 11 относно сексуалната експлоатация, порнографията, проституцията и трафика на деца и млади възрастни

Връзка: <http://cm.coe.int/ta/rec/1991/91r11.htm>

СЕ, Министри 2000, Препоръка на Комитета на министрите на Съвета на Европа № R (2000) 11 за действие срещу трафика на човешки същества с цел сексуална експлоатация

Връзка: <http://cm.coe.int/ta/rec/2000/2000r11.htm>

СЕ, млади мигранти, Препоръка на парламентарната асамблея на Съвета на Европа 1596 (2003). Ситуация на младите мигранти в Европа

Връзка: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta03/EREC1596.htm>

СЕ, препоръка, летища, Препоръка на парламентарната асамблея на Съвета на Европа 1475 (2000). Пристигане на търсещи убежище на европейски летища

Връзка: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA00/EREC1475.htm>

СЕ, препоръка, обучение на служители, Препоръка на парламентарната асамблея на Съвета на Европа 1309 (1996) за обучението на служители, посрещащи търсещи убежище на граничните пунктове

Връзка: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta96/EREC1309.htm>

Съвет на ЕС: Брюкселска декларация за предотвратяване и борба с трафика на човешки същества, май 2003

Връзка: http://ECropa.EC.int/ECr-lex/en/dat/2003/c_137/c_13720030612en00010009.pdf

Съвет на ЕС, Съвместно действие за борба с трафика на човешки същества и сексуалната експлоатация на деца, 24 февруари 1997 г.

Връзка: http://ue.EC.int/ejn/data/vol_b/5_actions_communes/coopera_judiciaire/1-063-04031997-2-6-en.html

Съвет на ЕС, Съвместна позиция за хармонизираното прилагане на определението на термина “бежанец”, март, 1996 г.

Връзка:

http://Ecropra.EC.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc!lg=EN!numdoc=31996F0196!model=guichett

Съвет на ЕС, Резолюция за явно необоснованите молби за убежище, 1992 г.

Няма връзка

Хагска конвенция, 1993 г., Хагска конвенция за закрила на детето и сътрудничество при международното осиновяване, 1993 г. и свързаната с нея Препоръка за приложението на Конвенцията за децата бежанци

Връзка: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu33e.html>

Хагска конвенция, 1996 г., Хагска конвенция за юрисдикцията, приложното право, признаването и сътрудничеството съгласно родителската отговорност и мерките за защита на детето, 1996 г.

Връзка: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu34e.html>